

Self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích

Iveta Jelečková, DiS.

2016



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Iveta Jelečková, DiS.**
Osobní číslo: **H12201**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vnímané odpovědnosti rodičů za chování dětí, psychické odolnosti dítěte a přesvědčení o kontrole nad potenciálně náročnými situacemi.
Příprava metodiky empirické části a zpracování projektu výzkumu.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření zaměřeného na zjištění úrovně self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

WIEGEROVÁ, Adriana. Self-efficacy v edukačných súvislostiach. Bratislava: SPN – Mladé letá, 2012, 90 s. ISBN 978-80-10-02355-4.

HOSKOVCOVÁ, Simona. Psychická odolnost předškolního dítěte. Praha: Grada, 2006, 160 s. ISBN 80-247-1424-8.

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-80-247-2206-1.

WEIKERT, Annegret. Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku. Praha: Vašut, 2007, 320 s. ISBN: 978-80-7236-527-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Grada, 2005, 184 s. ISBN: 80-247-0870-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016


doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby⁽¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním info-mačném systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3⁽²⁾;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, které je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2016

J. Chvalina

⁽¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování učebních textů.

⁽²⁾ Právní dílo nepočítá ke své výjimečné úpravě, diplomová, bakalářská a rigorózní práce, u kterých vzniká obhajoba, včetně poznatků zpravení a výsledky obhajoby prostřednictvím ústřední informační práce, kterou spravuje. Základ zveřejnění učebních textů předloží v podobě díla.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je vnímaná osobní účinnost rodičů. Self-efficacy znamená stupeň kontroly nad událostmi v krizových situacích. Větší vnímaná osobní účinnost u rodičů znamená lepší ovládání svých emocí ve vypjatých situacích. Záměrem této práce je prozkoumat self-efficacy z pohledu rodičů, najít odpověď na otázku, jak oni sami vnímají své chování ke svým dětem. Výzkum se zabývá bariérami, které mohou rodiče potkat. Zjistit, odpověď na otázku, jaké nástrahy čekají rodiče při výchově svých dětí. Výzkum si klade za cíl také odhalit, co rodiče svým dětem dovolí a co už je na hranici. Studie se týká rodičů dětí v předškolním věku ve vybraných předškolních zařízeních v Uherském Hradišti. Výzkum proběhl formou dotazníkového šetření, tedy kvantitativní metodou. Výzkumným problémem je úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích.

Klíčová slova: self-efficacy, psychická odolnost, socializace, samostatnost, sebedůvěra, dítě předškolního věku

ABSTRACT

The theme of this bachelor thesis is parent self-efficacy. Self-efficacy means the degree of control in critical events. Bigger self-efficacy of parents - means better controlling during tense situations. The aim of this thesis is explore self-efficacy from the parent's sight. Find out what the parents rate their own behavior towards to their children. The research engaged by the barriers, that parents can meet. The research aim at to find what kind of behaviour is approved by parents and what behaviour is on the edge. The studies is related to parents of preschool children in selected kindergartens in Uherské Hradiště. The research has been done by the quantitative method using questionnaire. The research problem is the level of parent's self-efficacy in potentially difficult situations.

Keywords: self-efficacy, psychological resilience, socialization, independence, self-confidence, preschool children

Děkuji své vedoucí bakalářské práce Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D. za to, že mě přivedla k tomuto tématu, jež mi dalo spoustu podnětů k přemýšlení. A také děkuji, že mi pomohla tuto práci doladit k její smysluplnosti.

Motto

Znáte nejjistější prostředek, jak učinit dítě nešťastným? Přivykněte je tomu, aby dosáhlo všeho...

Jean Jacques Rousseau

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1. VÝZNAM SELF-EFFICACY	13
1. Prvotní význam pojmu self-efficacy v myšlenkách Alberta Bandury	13
1. 2. Co pojem self-efficacy znamená z psychologického hlediska	14
1. 3. Vývoj psychické odolnosti u předškolního dítěte	16
1. 4. Sebepojetí	18
2. SOCIALIZACE	20
2.1. Vývoj dítěte předškolního věku	22
3. KDYŽ DÍTĚ ZLOBÍ	27
3. 1. Výchova dítěte.....	27
3. 2. Vysoké nároky na dítě	28
3. 3. Přílišná péče a starost o dítě	29
3. 4. Volná výchova.....	31
3. 5. Výchova s respektem k dítěti i rodiči	33
4. ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	36
4. 1. CÍL VÝZKUMU.....	36
4. 2. VÝZKUMNÁ OTÁZKA	36
4. 3. POJETÍ VÝZKUMU	37
4. 4. VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4. 5. METODA VÝZKUMU	38
4. 6. PŘÍNOS VÝZKUMU	39
5. ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	40
6. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	58
SEZNAM TABULEK.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

ÚVOD

Výchova dětí je mi velmi blízká. Náplní mého zaměstnání je péče o malé děti. Z toho přirozeně vyloučeno i téma mé bakalářské práce. Ta je zaměřena na vnímanou osobní účinnost rodičů.

V teoretické části se věnuji pojmu self-efficacy. Což je překládáno jako vnímaná osobní účinnost. Popisuji, kdo je autorem tohoto termínu a co pojem self-efficacy znamená. Dále rozebírám self-efficacy z psychologického hlediska. Řeším faktory ovlivňující míru toho, jak člověk dokáže ovlivnit svůj život. V další podkapitole píšu, od kdy je možné posilovat psychickou odolnost u dítěte. Dále rozebírám sebepojetí. Tedy do jaké míry si člověk uvědomuje svoji reakci na vnější podmínky

V další kapitole píši o důležitosti socializace jedince a o specifikách vývoje dítěte v předškolním věku. V poslední kapitole rozebírám důvody dětského zlobení. Zjišťuji, jestli děti dávají zlobením najevo nespokojenost s přehnanou starostí o ně nebo naopak s volností, jež jim byla rodiči dána. V posledních podkapitolách se věnuji výchově s respektem k dětem i rodičům a také definuji pojem výchova

Praktická část se zabývá úrovní self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích. Výzkum byl proveden v mateřských školách, kde byly osloveni rodiče předškolních dětí. Pro tyto rodiče byl sestaven dotazník, ve kterém hodnotili konkrétní situace z pohledu náročnosti. Přesněji běžné situace, kdy dochází ke střetu rodiče a dítěte. Rodiče měli hodnotit, jak v situacích reagují. V praktické části definuji cíl výzkumu, taktéž stanovuji výzkumné otázky, kde hlavní výzkumná otázka zní: **Jaká je úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích?** Dále popisuji soubor výzkumu, konkrétně kdo jej tvoří a vyhodnocuji věk a pohlaví respondentů. Rozebírám obsah dotazníku a jakým způsobem proběhlo jeho vyhodnocení. Následně jsou předloženy výsledky tohoto výzkumu a jejich interpretace. Na závěr uvádím jaký je přínos tohoto výzkumu pro současné vědecké poznání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VÝZNAM SELF-EFFICACY

V této kapitole se budeme zabývat pojmem self-efficacy. Podíváme se na tento pojem z několika hledisek. Nejprve zjistíme, jak pojem vznikl a kdo jej poprvé použil. Uvedu také různé překlady tohoto termínu do českého jazyka. Dalším hlediskem bude psychologický pohled na self-efficacy a vzhled do psychické odolnosti předškolního dítěte. Dále definuji sebepojetí dítěte, jehož rozvoj ovlivňuje self-efficacy.

Self-efficacy je v psychologii poměrně novým tématem. Avšak výzkumy na toto téma provádí mnoho psychologů po celé Evropě, jak u nás v České Republice, tak v Itálii, Polsku, Německu a samozřejmě v Americe. Právě v Americe byl termín self-efficacy použit poprvé, a to americkým psychologem, jež má kořeny v Polsku a na Ukrajině.

Autorem termínu self-efficacy je v rámci socio-kognitivní teorie kanadský psycholog Albert Bandura. První zmínky o self-efficacy jsou z roku 1997. Tento pojem má několik překladů do českého jazyka. Křivohlavý jej překládá jako obecná vlastní efektivita. Další český autor pojem self-efficacy překládá jako sebeúčinnost (Janoušek). A Mareš jako vnímanou osobní zdatnost. Urbánek a Čermák zase jako sebedůvěru ve vlastní schopnosti (Wiegerová, 2012).

V této práci budeme používat termín vnímaná osobní účinnost, jak jej překládá známá psycholožka pracující na FF UK v Praze, věnující se výzkumu self-efficacy dítěte předškolního věku Simona Hoskovcová (nadacesirius, online).

Jozef Výrost překládá self-efficacy jako sebeuplatnění. Pro něj má tento pojem více významů. Mezi nimi například hodnocení úspěšnosti životní cesty každého jedince. Dále sociální a psychologické chování osobnosti. Nebo také soubor stylů a postupů chování jedince (Aplikovaná sociální psychologie, 2001, s. 229).

1. Prvotní význam pojmu self-efficacy v myšlenkách Alberta Bandury

Albert Bandura popisuje self-efficacy ve dvojitým smyslu. První je efektivita zvládnání vlivů, jež působí na člověka a druhý popisuje jako vlastní vnímání sebeuplatnění člověka v různých oblastech života.

Self-efficacy (podle Bandury sebeuplatnění) má čtyři zdroje. Prvním je přímá zkušenost se zvládnutím vytyčeného úkolu. Druhým zdrojem je porovnání výsledků činností jiných lidí, tzv. zkušenost v zastoupení. Třetím zdrojem je sebedůvěra – přesvědčení lidí o vlastní míře potřebných schopností ke zvládnání úkolů. Čtvrtým a posledním zdrojem self-efficacy je povědomí o vlastním fyzickém stavu osobnosti. Pokud je člověk v dobré fyzické kondici,

cítí se lépe a tudíž lépe zvládá úkoly (Aplikovaná sociální psychologie, Výrost, 2001, s.233).

1. 2. Co pojem self-efficacy znamená z psychologického hlediska

V dnešní době patří vnímaná osobní účinnost k tématům, kterými se zabývají nejen psychologové. Pro psychicky odolnou osobnost je self-efficacy vhodným nástrojem. Vnímání vlastní účinnosti znamená, že člověk si je vědom faktu, že on sám ovlivňuje svůj život. Uvědomuje si, že má moc řídit si život tak, jak chce sám. S vnímanou osobní účinností taktéž souvisí optimistický pohled na život. Člověku s vysokou vnímanou účinností bude připadat konkrétní úkol jako výzva. Opakem přijetí faktu, že my sami ovlivňujeme naše životní události by byla rezignace, kdy by člověk přijímal pasivně všechny události, které se mu v životě přihodí. Takový stav se dá nazvat nízkou osobní účinností. Člověk s nízkou osobní účinností bývá ve stresu, při neúspěchu obviňuje sám sebe, protože si myslí, že je neschopný. Dítě si samo nejenže uvědomuje vnímanou účinnost, ale i jeho rodiče vidí, jak je dítě schopno vypořádat se s nastalými situacemi samo. Pokud sami rodiče budou dítě podporovat, sami posléze zjistí, že je jejich dítě schopné poradit si s novými situacemi [self-efficacy.webnode, online].

Lidé s optimističtější osobní účinností mají adaptační výhody. Aby byl člověk úspěšný a spokojený, bez velké osobní vnímané účinnosti se neobejde. Život člověka je plný překážek, hrozby neúspěchu (i jeho naplnění), odporu ze strany druhých lidí a frustrace z dlouho se nenaplnujícího očekávání. Proto je potřeba, aby měl člověk vysokou osobní účinnost, aby mohl vydržet v úsilí a dojít tak k vytouženému cíli. Člověk s nižší vnímanou účinností v případě dlouho přetrvávajícího neúspěchu nebo při dlouhé nekonečné cestě k cíli vzdá své snažení. Získá přesvědčení, že má na své cestě tolik překážek, že nemá cenu se snažit je překonat (Bandura, 1995).

Sociálně kognitivní teorie je ovlivněna třemi faktory. Je to vnitřní prostředí, kde hrají svou roli biologické faktory, vnější prostředí a výchova. Znamená to tedy, že chování člověka není výlučně ovlivněno jen vnějším prostředím, tedy okolím jednice, nebo jen vnitřními biologickými faktory. Na člověka působí více jevů současně a ten si utváří svůj vlastní přístup k životu (Wagnerová, 2001).

Vnímaná osobní účinnost pojednává o přesvědčení člověka o možnosti vlastní kontroly nad životními událostmi. S tím úzce souvisí i motivace, která kladně ovlivňuje očekávání člověka (Hoskovicová, 2006).

Psychicky odolnější lidé mají snadnější život. Převážně proto, že se tolik nezaleknou každodenních těžkostí. Podle Hoskovcové je odolnost psychická, fyzická a ovlivňují ji také vlivy prostředí. Psychická odolnost má v odborné literatuře několik termínů, pro nás je stěžejní self-efficacy, ale dá se popsat i slovem resilience, vnitřní soudržnost nebo nezdolnost.

Z psychologického hlediska je vnímaná osobní účinnost důležitá z důvodu, že přestože v dnešní době netrpí lidé nedostatkem materiálních potřeb, mají tendence podlehnout nátlaku společnosti a uchýlit se k alkoholu, agresivitě. Pocitem, že já nemám to, co má druhý, si způsobujeme deprese a nemoce jako je rakovina, poruchy imunity – dnešní alergie. Jako ochrana před nepříznivými vlivy okolí je pro člověka důležitý jeho intelekt, který mu pomáhá odolávat nátlaku společnosti. Dále je to uvědomování si vlastní hodnoty ve světě a zdravé sebevědomí (Hoskovcová, 2009).

Rodiče by neměli plně chránit děti před psychicky náročnými situacemi. Pro plnohodnotný život dítěte je důležité, aby si prošlo nejen pozitivními situacemi, ale i těmi psychicky náročnými. Ne pro to, abychom dítě zbytečně stresovali, ale protože každý z nás potřebuje mít negativní situace prožité, aby se naučil je zvládat. Pro zvládání obtížných situací je dítě vybaveno rizikovými i ochrannými faktory. Mezi ty rizikové patří „vulnerabilita“ (zranitelnost), která vychází z osobnosti dítěte. Dalšími faktory jsou inteligence dítěte, úroveň jeho aktivity nebo genetické dispozice. „Stresory“ označují rizikové faktory z prostředí dítěte. Patří sem přehnané nároky rodičů na dítě, sociální a ekonomické faktory a rodinná situace (vztahy mezi rodiči). K ochranným faktorům můžeme zařadit temperament dítěte, velmi dobrý vztah minimálně s jedním dospělým člověkem. V neposlední řadě by mělo dítě vyrůstat v prostředí, kde mají jeho oba rodiče k sobě kladný vztah. Aby dítě dobře zvládalo obtížné situace, mělo by být vybaveno schopností řešit problémy a být odolné vůči stresu (Hoskovcová, 2006).

Člověk se může chovat dvěma způsoby. Jako první možnost má podpořit takové chování, které vyrovnává vnější negativní vlivy. Druhou možností je rezignace na možnost ovlivnit dění kolem sebe. Vyrovnávání se s nepříznivými situacemi se projevuje nejen v psychice člověka, ale také ve fungování lidského organismu. Nepříznivé situace se projevují zvýšeným srdečním tepem a tlakem. Naopak pozitivní dění v životě člověka působí příznivě na zdraví fyzické i duševní (Janoušek, 2006).

K lepšímu zvládání náročných situací přispívá i kladné hodnocení nás samých. Zvláště citlivé je dítě mezi druhým a čtvrtým rokem života, kdy se jedná o období osamostatňování se. Sebehodnocení znamená, jak dítě vidí a hodnotí sebe samo. Schopnost dokázat se

ohodnotit a popsat jak se dítě vnímá. Ve velké míře mají na naše sebehodnocení vliv lidé v našem okolí. Ovlivňují nás v tom, jak nás hodnotí (Hoskovcová, 2006).

Sebepoznání nám pomáhá dozvědět se o nás samotných nové informace, které nám slouží k našemu sebezdokonalování. Je to celoživotní proces. Tyto získané informace vědomě přijímáme za své a pomáhají nám utvářet naše sebepojetí. Sebepojetím je myšlen způsob, jak my sami vnímáme sebe s možnostmi, které máme k dispozici. Jak působíme na lidi okolo nás. Sebepojetí a sebepoznání jsou propojené termíny. Sebepoznání udává tón našemu chování a ambicím (Kříž, 2005).

Dalším faktorem v osobní vnímané účinnosti je sebeuplatnění. Díky němu jedinec zvládá kontrolovat své prostředí. Čím větší sebeuplatnění člověk má, tím větší cíle si klade. A samozřejmě je ovlivněno také duševní zdraví člověka. Čím větší sebeuplatnění, tím větší pocit duševní pohody (Wagnerová, 2001).

Míra sebeuplatnění se odvíjí od čtyř informací, které člověk získává zkušenostmi. První z nich je zažití vlastního úspěchu, který podporuje naši sebedůvěru. Taktéž je to zažití neúspěchu, díky němuž začneme mít o nás samotných pochybnosti. Druhou podstatnou informací jsou zkušenosti druhých lidí v našem okolí. Jejich úspěchy v nás vyvolávají pocit, že je úkol splnitelný. Podle Janouška je třetí informace ta, že nám rodiče a později učitelé a zaměstnavatelé dávají ze začátku takové úkoly, které jsme schopni zvládnout a ujistit se tak, že naše snažení k něčemu je. Teprve potom nám začnou dávat úkoly těžší. Posledním důležitým bodem je náš zdravotní stav. Při únavě nebo nějakém druhu bolesti budeme cítit nejistotu ve zvládnutí úkolu. Trénink našich fyzických schopností nám pomůže úkol zvládnout i za stížených podmínek (Janoušek, 2006).

1. 3. Vývoj psychické odolnosti u předškolního dítěte

S pojmem psychická odolnost se setkáme v psychicky náročných a vypjatých situacích, kdy jsou na člověka kladeny vysoké, mnohdy nereálné nároky. Pokud se však nároky zvyšují postupně, získává tak člověk odolnost (Berthótyová, 2009).

Pro psychickou odolnost člověka je předškolní věk hodně významný. Dítě v tomto věku je postaveno před úkol opustit bezpečí své rodiny a naučit se žít ve společnosti stejně starých dětí. A to bezpodmínečně vyžaduje naučit se regulovat své potřeby ve prospěch ostatních ve skupině. Kolem třetího roku života má dítě potřebu zapojit se do kolektivu. V tomto věku se již učí, že i ostatní děti kolem něj mají nějaké pocity a potřeby. Reakce takto starého dítěte na pláč batolete je již na jiné úrovni. Dítě nezačne batole napodobovat, jak to bylo v nižším věku, ale přijde za ním a bude se ho snažit uklidnit. Hra se také posouvá na

jiný stupeň. Takto staré děti rády napodobují doktory, prodavače, průvodčí (Hoskovcová, 2009).

Rozvíjet psychickou odolnost můžeme již u dětí, které ještě nemluví. Měli bychom jim být schopni nabídnout takové aktivity, kterými bude dítě získávat zkušenosti, aby bylo připraveno na další obtížné situace v životě. Můžeme jim například podávat příbor co nejdříve, stimulovat dítě hračkami, které jej nutí objevovat a zkoumat nové věci. Ukázat dítěti více možností, jak by se určitá věc dala udělat. Tím mu značně zvyšujeme psychickou odolnost. Příliš velká volnost ale naopak podporuje u dítěte nejistotu, protože nemá hranice (Berthótyová, 2009).

Pro vývoj psychické odolnosti dítěte je nutné, aby již zvládalo samostatně hygienické návyky, umělo se obléknout, najíst a umět komunikovat s vrstevníky i učitelkami. Další důležitou věcí je sebekontrola dítěte. Učitelky ve školce by měly odhadnout, do jaké míry dítěti něco zakazovat. Pokud žije dítě ve světě samých zákazů, přestane se chovat přirozeně, bude „zabrzděno“. Při sebemenším porušení pravidel dospělých bude cítit vinu za své chování. A bude to často, protože dítě v tomto věku ještě nemá schopnost plnit na sto procent tyto nároky dospělých. Začíná také srovnávání vlastních výkonů s vrstevníky. Je to ovlivněno na jednu stranu rodiči, kteří chtějí mít úspěšné dítě a tak jej srovnávají s jeho kamarády a s dětmi svých známých, na stranu druhou porovnávají výkonnost dětí samy učitelky mateřských škol. Dělají to proto, aby v určitých činnostech popohnaly pomalejší děti. Když se ale dítě naučí srovnávat samo sebe vždy s lepšími dětmi, může to vést k tomu, že si dítě vsugeruje svou neschopnost být v něčem dobrý nebo nejlepší (Hoskovcová, 2009).

Spokojenost člověka se sebou samým a svými výkony závisí na míře, s jakou každý jedinec vnímá svou vlastní osobu a jak si sám sebe váží. Pokud si je dítě jisto samo sebou, ovlivňují se tím i školní výsledky. Pokud si dítě věří, jdou mu snáze plnit životní cíle. Člověk, který věří sám v sebe, je optimističtější a lépe se mu tak daří plnit životní úkoly. Tím je samozřejmě ovlivněna i psychická a fyzická stránka osobnosti (Respektovat a být respektován, 2008).

1. 4. Sebepojetí

Z mnoha psychologických koncepcí, které nějakým způsobem souvisí s tematikou sebepojetí, jsou pro self-efficacy (sebepojetí) podstatné dvě - první humanistická psychologie související s Abrahamem Maslowem a druhá behaviorální psychologie sociálního učení, za níž stojí Albert Bandura (Výrost, 2001).

Lidé jsou součástí světa jako celku, který poznávají a učí se jej hodnotit. To samé dělají i u sebe, kdy zjišťují, jak reagují na okolní svět. Člověk je vybaven potřebou zjednodušovat nebo odstraňovat takové vlivy, které vůči němu působí rušivě. To znamená, že pokud se člověk setká s něčím, s čím ještě nemá zkušenosti, bude se snažit tomu vyhnout nebo minimalizovat případné riziko. Takovým způsobem si člověk utváří představu o světě kolem něj (Nakonečný 1995 in Vágnerová, 2007).

Člověk reaguje na situace nejen pomocí odměn a trestů. Přestože ty mají vysoký podíl na chování jedince. Člověk má také určitá očekávání a přesvědčení o situaci. Výsledná reakce na situaci je důsledkem obojího. Naše představy mohou za to, jak se zachováme. Tím, že si uvědomujeme, jak se v určité situaci zachováme nám dává možnost vytyčit si cíle, vytvářet strategie chování. Albert Bandura v tomto případě nevyklučuje minulou zkušenost ovlivněnou odměnami a tresty. Lidé se však podle něj chovají v nové situaci podle vlastní seberegulace, aniž by musely být přítomny odměny a tresty. Následuje poté pocit spokojenosti z dosaženého cíle nebo naopak náhlé rozladění za své chování i negativní hodnocení svých činů (Výrost, 2001).

Sebepojetí znamená hodnocení člověka sebou samým z celkového pohledu. Hodnocení jak moc je se sebou spokojený nebo právě naopak. Zda-li se chválí, lituje se, trestá sebe samého (Wiegerová, 2012).

Člověk se s vytvořeným sebepojetím nerodí. To se vytváří až v průběhu jedincova života, díky interakci se společností nabývá získáváním zkušeností. V předškolním věku je dítě aktivní a iniciativní. Jeho aktivita je však usměrňována a díky tomu si dítě zafixuje dané normy a začne se podle nich chovat. A to i bez přítomnosti dospělého člověka, který by měl nad normami kontrolu. Předškolní dítě začíná pociťovat vinu, pokud normu poruší. S tím se ruku v ruce rozvíjí sebevědomí dítěte, které v dítěti utváří sebeakceptaci, tedy jakousi spokojenost se sebou samým (Vágnerová, 2007).

Podle Bandury se lidé učí reakce na události takzvaným podmiňováním neboli odměnou a trestem. Učí se tak fungování ve společnosti a vštěpují si, co je žádoucí a co nikoliv (Výrost, 2001).

K tomu, aby byly správně rozvíjeny sociální dovednosti předškolních dětí, je potřeba znát vývojové charakteristiky období předškolního věku. Dospělý musí mít na paměti, že činnosti vhodné pro tříleté děti neuspokojí děti pětileté. Dítě prochází jak vývojem biologickým, tak psychosociálním, do kterého patří i vývoj citový a sociální. Dítě vstupuje do interakce s dospělým člověkem, který hraje ve vývoji dítěte podstatnou roli. Pro to, aby z dítěte vyrostl „zdravý“ jedinec, je důležitý citový vývoj, který umožňuje vrůstání do mezi-

lidských vztahů. V předškolním věku je dítě aktivní a iniciativní. Důležitým úkolem pro dospělé je rozvíjení a regulování iniciativy dítěte. V tomto věku také dítě přebírá veškeré názory, hodnocení a postoje dospělých. Děti jsou také velice citlivé k prožívání svých úspěchů a neúspěchů, jež se promítají i do sebepojetí dítěte. Proto by dospělí neměli zapomenout chválit, podporovat a oceňovat činnosti svých dětí (Mertin, 2003).

V této kapitole jsme definovali pojem self-efficacy. Uvedly jsme několik jeho významů i autory, kteří jednotlivé významy zastávají. Uvedli jsme si také, jak self-efficacy ovlivňuje myšlení člověka z psychologického hlediska a jak se u dítěte předškolního věku vyvíjí. A nakonec zde byla zmínka o sebepojetí člověka a s tím související reakce člověka na nové nebo známé životní situace.

2. SOCIALIZACE

Ve druhé kapitole popisujeme socializaci člověka, jeho postupné pronikání do společnosti. Učení se postupů, jak co nejlépe ve společnosti obstát. Druhá podkapitola nás seznamuje s vývojem předškolního dítěte. Se specifiky určitých období předškolního věku. Dozvíme se, co je dítě schopno vnímat, jakých dovedností je schopno v určitých věkových intervalech. Aby se mohla projevit vnímaná osobní účinnost, v první řadě je důležitá socializace. Bez ní by nevznikly situace, při nichž se vnímaná osobní účinnost může projevit. Tedy je nutná interakce s druhými lidmi a se situacemi, abychom mohli zjistit to, v jaké míře máme kontrolu nad událostmi jimiž jsme součástí. Socializací rozumíme rozvíjení kompetencí a vlastností člověka, díky kterým je postupně integrován do společnosti. Umí v ní žít, společnost jej přijala mezi sebe a jedinec sám se s jeho společností identifikuje. V každé jednotlivé společnosti existuje jakýsi střed – model člověka, ke kterému by se všichni její členové měli přibližovat. Jsou vytvořeny sankce pro odchylky od tohoto středu a naopak je podporováno chování takové, které modelu přibližují (Vágnerová, 2007).

V lidské společnosti je potřeba sociálního kontaktu velmi důležitá. Pro člověka je sociální kontakt s druhými lidmi nevyhnutelný a nenahraditelný. V konečném důsledku snižuje pocit úzkosti z osamocení. Díky interakci s druhými lidmi získáváme informace a máme možnost získat zpětnou vazbu o našem chování ke druhým. Socializací také získáváme modely pro naše chování. Socializace je pro nás podstatná z několika hledisek. Za prvé nám umožňuje vrůstání do společnosti, myšleno se všemi nastávajícími rolmi jedince. Za druhé je to změna pracovní pozice - v mládí stoupání na vyšší posty a v pozdějším věku odchod ze zaměstnání. Za třetí mechanizace v zaměstnání nebo vyšší nároky na vzdělání, kdy se člověk musí učit novým věcem, aby mohl zůstat na stejné pozici. A za čtvrté opětovná socializace jedince v jiné společnosti, například z důvodu stěhování se do jiného města (Janoušek, 1988).

Socializace probíhá po celý život člověka, je to dlouhodobý proces, ve kterém se člověk stává společenskou bytostí. Realizuje se vzájemným kontaktem jednoho člověka s celou společností. V tomto celoživotním sociálním učení člověk získá určité vlastnosti a kompetence. Zároveň s nimi se učí i jak tyto schopnosti regulovat, v rámci společenských pravidel. Člověk z kontaktu s druhými lidmi získává určité schopnosti a dovednosti, které však ještě zpracuje a vybere si takovou možnost, která mu nejvíce vyhovuje. Kontakt s druhými lidmi je pro člověka nesmírně důležitý. Lidská společnost je pro jedince nepostradatelná co se týče kontaktu s druhými lidmi, kde je potřeba komunikace. V rámci socializace člověk rozvíjí mnoho složek své osobnosti. Patří mezi ně citové prožitky, které by se měl člověk v

určitých situacích naučit regulovat. Záleží však na dané společnosti, jaké má určena pravidla. Další složkou je motivace člověka, která je spojena s pudy. Ty lze do jisté míry potlačit a člověk tím pádem dokáže odložit příjemné chvíle na později. Dále jsou to kognitivní procesy. Člověk se učí orientovat se v informacích, interpretovat je a umět je hodnotit. Pak je to jazyk dané kultury, země. Ten se člověk učí už od narození, ale teprve v interakci s druhými lidmi a pomocí zkušeností začíná chápat některá jeho specifika. Poslední složkou jsou normy a návyky společnosti, které člověk získává pomocí pozorování a nápodoby (Vágnerová, 2007).

Dítě potřebuje pro zdravý rozvoj osobnosti pět podstatných věcí: zaprvé by mělo mít k dispozici dostatek podnětů, aby se rozvíjelo správným tempem. Za druhé by svět kolem něj měl být smysluplný, to znamená mít stanovený řád ve věcech. Když něco dítě udělá dobře, dát mu najevo souhlas s jeho činem. Pro dítě to jsou zkušenosti, kterými se učí, jak funguje lidská společnost. Za třetí je to životní jistota. Dítě si bude jisto svými činy, až když jej v tom budou podporovat jeho rodiče, když mu budou věnovat tolik pozornosti, aby si bylo jisto, že jej někdo vnímá. Čtvrtým podstatným bodem pro zdravý rozvoj osobnosti je pozitivní identita, která značí vnímání vlastního já. Projevuje se ve chvíli, kdy dítě chce něco hned bez ohledu na situaci. Nebo chce něco, co dospělý člověk ví, že je nebezpečné, ale dítě má svou hlavu a chce si to prostě vyzkoušet, neexistují pro něj překážky. Pátým bodem je otevřená budoucnost. Protože si člověk jako jediná živá bytost uvědomuje plynutí času. Je to něco jako naděje, hybná síla, která žene člověka kupředu v jeho životě. Naopak útlum začíná tehdy, pociťuje-li člověk zoufalství, beznaděj (Matějček, 2005).

Primární socializace dítěte se odehrává v rodině s rodiči a sourozenci. Zahrnuje tři podstatné úkoly. První je sociální reaktivita, kterou se rozumí široký záběr vztahů s okolím dítěte. S nejbližším i vzdálenějším. Druhým úkolem v socializaci dítěte je vývoj sociálních kontrol. Znamená osvojení si sociálních norem, které se učí kontaktem s dospělými formou zákazů a příkazů. Třetím úkolem socializace je osvojení si sociálních rolí. Tyto role jsou od všech lidí ve společnosti očekávány (Langmeier, 1991).

Předškolní dítě se dostává do většího okruhu lidí. Začíná chodit do mateřské školy, kde jej formují učitelky i kolektiv dětí. Začíná si uvědomovat, že na světě není jediná maminka – ta jeho, ale že maminku má každé dítě se kterým přijde do styku. V tomto věku se také značně rovíjí komunikace s okolím. Takové dítě již dokáže pochopit společenské normy, jež mu jsou předávány ústně. Přijme hodnotový systém, jež mu je předkládán dospělými a samo se jím začíná řídit i tehdy, není-li zrovna kontrolováno (Vágnerová, 2007).

Socializací rozumíme všechny kontakty s lidmi okolo nás. S našimi rodiči, při nástupu do mateřské školy, kde se setkáváme s našimi vrstevníky a učitelkami jakožto autoritami a následně přechod na základní, střední a vysokou školu. Nástup do zaměstnání a všechny další interakce s lidmi v rámci našich koníčků i mimo ně. Ve všech těchto interakcích se učíme, jak nakládat s vlastním životem.

2. Vývoj dítěte předškolního věku

V předškolním věku je již dítě schopno vnímat sebe v souvislosti s okolím. Dokáže si tedy uvědomit, že se zvládne samo obléct a ušetří tím čas rodičům. Začne objevovat svět kolem sebe a tak má tendenci všechno si vyzkoušet, ohmatat. Tyto děti baví hry, takže jsou schopny naučit se spoustu věcí bezděčně.

Předškolní věk začíná v době, kdy dítě opouští bezpečí rodiny a vstupuje do interakce se svými vrstevníky. Začíná navštěvovat mateřskou školu, jedná se tedy třetí až čtvrtý rok dítěte. Toto období končí nástupem do první třídy základní školy v šestém až sedmém roce (Matějček, 2005).

V tomto věku se zapojuje dítě do dění kolem sebe. Přešlo na vyšší úroveň, protože začalo vstřebávat poznatky, jak se chovat ve společnosti lidí. U dítěte v tomto věku nastupuje období konformity, kdy se chce dítě co nejvíce podobat dospělým lidem kolem sebe a chce dělat to stejné co dospělí. V tomto věkovém období také dítě nejlépe chápe a dodržuje věci žádoucí a nežádoucí. Také je potřeba dohlédnout na to, zda dělá dítě věci jako držení tužky nebo kartáčku na zuby správně. Co se totiž dítě naučí v tomto věku, velice těžko se přeučuje (Matějček, 1996).

Předškolní věk začíná obdobím přibližně ve třech letech dítěte, kdy má dítě naplno vyvinutou chůzi, kdy už má rozvinutou hrubou motoriku natolik, že ustojí situace, kdy by dříve při chůzi spadlo. V tomto období je dítě již tak obratné, že se dokáže samo obléct, samo zvládne hygienu a je schopno naplno se zapojit do společných her s vrstevníky. Po třetím roce dítě dokáže házet míč, učí se zavazovat tkaničky od bot. Převážně v kresbě se projeví dětské chápání světa. Ve třech letech dokáže dítě napodobit čáry nahoru, dolů a dokáže nakreslit kruh. Později namaluje křížek, čtverec a trojúhelník. Ve třech letech ale dítě stále ještě nenamaluje konkrétní věc, jen dá název své kresbě. Konkrétně maluje již čtyřleté dítě, sice zatím v základních obrysech, ale reálně s detaily. Od tří let také dítě vydrží u krátké pohádky. Pamatuje si pár básniček a písniček. A umí pojmenovat barvy (Langmeier, 1991).

Tříleté dítě dokáže uchopit tužku mezi palcem a ukazovákem a prostředníkem. Na chvíli udrží rovnováhu při stožení na jedné noze. Již dovede listovat knihou po jedné stránce. Začíná se projevovat dominantní ruka. V percepci a kognitivním vývoji se tříleté dítě projevuje výdrží u pohádek přiměřených jeho věku, má rádo knížky a předstírá, že čte – vymýšlí si obsah knihy. Zvládne roztřídit předměty podle tvaru, barvy nebo velikosti. V řeči se tříleté dítě pozná tím, že mluví o jeho blízkých lidech v jejich nepřítomnosti, začíná se vyptávat na více otázek. Organizuje činnost, kterou provádí s ostatními dětmi. Odřiká básničky a zpívá písničky nazpaměť i s převyprávěným textem. Rozlišuje jednotné a množné číslo, zatím však s nesprávným tvarem, například ptáček – ptáčky (ne ptáčci). V sociálním vývoji začíná dítě chápat střídání dětí v jedné činnosti, přestože občas není ochotné pustit k aktivitě ostatní děti. Účastní se kolektivních her. Svě hračky nechce nikomu jinému půjčovat (Allen, 2002).

Čtyřleté dítě už umí stabilně běhat, skákat a to i na jedné noze, házet a kopat do míče. U některých nadaných dětí už je možno začít s vyukou plavání a ve věku čtyř až pěti let se začíná i kariéra krasobruslení. Rozvojem jemné motoriky již dítě dokáže stříhat nůžkami a začínají ho zajímat předměty denní potřeby jako kuchyňské náčiní, náradí. Umí již používat i vidličku a nůž a zvládne sebeobsahu (Matějček, 2005). Kolem čtvrtého roku má dítě rádo menší domácí práce jako je pomoc při vaření (Langmeier, 1991).

Ve čtyřech letech má dítě nevyčerpatelnou energii. Neustále by něco vymýšlelo a má potřebu pořád mluvit. A protože na dospělého člověka je to občas příliš a začne dítě v jeho snažení brzdit, dítě se pak začne s rodičem hádat a vzdorovat mu v rodičovském úsilí přibrzdit nával jeho energie. Nával otázek a nekonečným mluvením zkouší dítě trpělivost svých rodičů. Ve spoustě věcí nás ale takové dítě dokáže odzbrojit. Je nadšené i z maličkostí a snaží se pomáhat. V motorickém vývoji je čtyřleté dítě zase o kousek dál. Zvládá chůzi po přímce, umí jezdit na tříkolce nebo v autíčku, šplhá po průlezkách. Zvládne přeskočit překážku, která je vysoká 12 až 15 centimetrů. Z plastelíny nebo těsta tvaruje konkrétní tvary, obličejové nebo zvířata jednodušších tvarů. Umí překreslit písmena a určité tvary. V percepčním vývoji se dítě zlepšilo natolik, že dokáže napočítat i do dvaceti. Některé děti dokonce dokáží přečíst jednoduchou knížku. Pokud má před sebou puzzle a část mu chybí, dokáže pojmenovat tu část, kterou ještě nemá. Rozezná kolem dvaceti velkých tiskacích písmen. Začíná rozlišovat minulý čas. Osobnostně-sociální vývoj se u dítěte tohoto věku projevuje sobeckostí, žalováním na ostatní děti, ale i spoluprací s ostatními dětmi v kolektivu. Rychle se u něj střídají nálady, mívá záchvaty vzteku kvůli maličkostem. Rádo při hrách zapojuje svoji fantazii (Allen, 2002).

V tomto věkovém období se děti potkávají se spoustou pohádek a vyprávění. A samozřejmě vnímají i denní události, jako je návštěva doktora. Toto všechno se objevuje v jejich fantazijních hrách. Děti může zaujmout pohádka o Červené Karkulce a následně ji mohou sami za pomoci rekvizit převyprávět. Pokud nemají při ruce plyšového vlka, použijí oblíbeného pejska. A místo košíku s vínem použijí například batůžek. Fantazie v tomto období hraje důležitou roli, děti si představují, že plavou místo v dětském bazénku v moři atd. (Matějček, Pokorná, 1998).

Pětileté dítě je společenské a přátelské k lidem okolo. Je to období, kdy se dítě zklidní. V mnoha ohledech je na něj spolehnouti. Má však tendence vše dělat samo a zlepšovat se v mnoha dovednostech. A to mnohdy vede ke zraněním a jiným nehodám, protože dítě má na aktivity spoustu energie a sebedůvěry, chybí mu však úsudek o míře zvládnutí cíle. Proto je třeba, aby v tomto ohledu zasáhli rodiče, avšak takovým způsobem, aby zabránili nejhoršímu a zároveň neublížili dětské sebedůvěře a víře ve vlastní schopnosti dítěte. Motorický vývoj pětiletého dítěte je na úrovni chůze pozpátku, střídání nohou na schodech, schopnost zvládnout kotouly. Některé děti zvládnou jízdu na kole, avšak prozatím s přídatnými kolečky. Ovládá kresbu tužkou a fixem, spousta dětí již zvládne vybarvovat omalovánky. Jednoznačně se dá určit dominantní ruka. V kognitivním vývoji je dítě na takové úrovni, kdy dokáže ze dvou vystřižených trojúhelníků složit čtverec. Zvládne roztřídit předměty podle kategorie. Umí rozpoznat předmět nejdelší a nejkratší. Rozliší od sebe číslovky od jedné do deseti. Pokud ukazují hodiny celou hodinu, dítě je schopno to poznat, když má určitou hodinou spojenou například s večerníčkem. V řečovém vývoji umí převyprávět pohádku podle obrázků. Zvládá odpovědi na téma jak se jmenují jeho rodiče, v jakém městě bydlí. Co se týče osobnostně-sociálního vývoje, tak se dítě více kamarádí s jedním konkrétním kamarádem. Nedělá mu problém podělit se nebo se střídát o hračku. Má rádo i společné činnosti s větším kolektivem dětí. K mladším, zranitelnějším dětem a ke zvířatům se chová ochranně. Nemá problém respektovat pravidla rodičů. Dokáže se lépe ovládat (Allen, 2002).

V šesti letech se značně zlepšuje koordinace dítěte. To přináší i nové zkušenosti a dobrodružství, které ale mnohdy v dítěti kromě nadšení vyvolávají i obavy. Jsou způsobené faktem, že dítě neví, jak se v nové situaci zachovat. Brzy však pochopí, že se dospělí lidé řídí určitými pravidly a když je dítě začne používat taky, nebude obtížné se orientovat ve světě. V motorickém vývoji se u šestiletého dítěte zlepšuje síla svalů. Tyto děti rády běhají, šplhají, hází míčem. Zlepšila se koordinace oko-ruka a tak jsou děti schopny jezdit na kole, plavat. A dokonce si dítě samo zaváže tkaničky. V kognitivním vývoji se prodlužuje doba

pozornosti dítěte. Začíná chápat pojmy jako včera, dnes, zítra. Chápe roční období a pamatuje si svátky v roce. Orientuje se v mincích, které často používá. Zlepšuje se také řečový vývoj. Dítě rádo mluví, pokládá nepřeborné množství otázek. Frustraci neřeší tělesným násilím, ale dokáže se bránit slovně. V tomto věku je dítě připraveno začít se učit druhý jazyk. V sociálním vývoji se dítěti často mění nálady. Vyžaduje, aby mu dospělý dodávali odvalu v tom co dělá, aby bylo chváleno. Nemá rádo, když prohraje ve hře (Allen, 2002).

Předškolní věk je brán od tří let do šesti let věku dítěte. Je to období velkého objevování a zrání člověka. Mezi třetím a šestým rokem dítě vstřebává poznatky o světě většinou formou hry. Dítě je velice aktivní, se zájmem o okolí. V tomto období je dítě plně schopno sebeobsluhy – hygiena, oblékání. Výrazně se zlepší koordinace těla, takže je dítě schopno těžších úkonů jako skákání, stoj na jedné noze a je schopno naučit se v tomto období bruslit a lyžovat. A nerozvíjí se jen hrubá motorika související s pohybem. Zlepšuje se i jemná motorika, kde u dětí předškolního věku vidíme značnou kreativitu v kresbách. Děti znázorňují lidskou postavu jako hlavonožce, což souvisí s malou výškou dítěte oproti dospělému. Děti vidí na dospělém nohy a pak až hlavu, která na něj mluví (Šulová, 2005).

Kresba se u dětí objevuje po druhém roce, spíše ve dvou a půl letech života dítěte. Značí přechod mezi hrou dítěte a obraznou představou. Je spojena s radostí a s cílem znázornit skutečnost. Poměrně dlouho dítě svou kresbou zobrazuje skutečnost. Ze začátku však maluje to, co o předmětu ví, nikoliv přesné zobrazení tak, jak předmět vidí. Vývoj kresby dítěte má několik fází. V první fázi dítě čmárá. Další fází je nahodilý realismus, kdy dítě kreslí knoflíky ne na kabát, ale vedle postavy v kabátě. Následuje intelektuální realismus, kdy děti kreslí na obličej z profilu i druhé oko nebo postavě na koni namaluje i druhou nohu. Fáze zakového realismu nastupuje až kolem osmého roku života dítěte. V této fázi dítě kreslí objekty přesně tak, jak je lze vidět ve skutečnosti (Piaget, 1997).

Pro předškolní děti jsou důležité pohádky. Nejenže si je děti hodně pamatují, ale rozvíjí tak i svou vlastní fantazii, když domýšlí příběh podle sebe. Začínají také napodobovat své kamarády, přejímat jejich nápady (Matějček, 2005).

Děti od tří let věku mají přemíru energie, jsou zvědavé a nadšené ze všeho objevování světa. V tomto období se dětem zdokonaluje hrubá motorika. Typická je pro tento věk fantazie a kreativita. Projevuje se v malování, vyprávění nebo hraní si. Dítě je pevně přesvědčeno o pravdivosti toho, o čem vypráví. Nechce být na nikom závislé, zároveň však potřebuje oporu v dospělém člověku, který jej podpoří, popřípadě poskytne pomoc, nebo jej utěší (Allen, 2002).

S dětskou fantazií souvisí i konfabulace, tedy jakési smyšlenky, které dítě považuje za pravdivé. Byla by chyba dítě za takové smyšlenky trestat. Pokud je dítě o své pravdě přesvědčeno, mohli bychom mu tvrzením, že to co říká není pravda, ublížit do života. Navíc fantazie se může v pozdějším věku stát kreativitou a vynalézavostí, a byla by škoda o to dítě připravit (Šulová, 2005).

V tomto věku by mělo mít dítě dostatek podnětů, aby mohlo svou kreativitu rozvíjet. Pro toto období je typický antropomorfismus, kdy dítě považuje předmět za člověka. Dalším typickým znakem tohoto období je neustálá aktivita dítěte, ať už pohybová, kdy dítě nevydrží „posedět“, tak také komunikační aktivita. Aby se dítě mohlo správně vyvíjet, je potřeba, aby mělo zázemí, kde jej budou podporovat. Když dítě cítí, že mu okolí brání ve zkoumání, samo přestane. To znamená, že je potřeba dítěti vytvořit takové prostředí, kdy budou jasně stanovená pravidla, kam až dítě může zajít. Je dobré tato pravidla neměnit, dítě pak ztrácí jistotu, protože neví, co teda platí (Šulová, 2005).

Tato kapitola nám nastínila proces socializace předškolního dítěte a v neposlední řadě jeho vývoj. Zmínili jsme postupný rozvoj jeho schopností a dovedností podle věku.

3. KDYŽ DÍTĚ ZLOBÍ

Ve třetí kapitole si řekneme něco o důvodu, proč děti zlobí. Rozebereme několik výchovných přístupů, které v dítěti vzbuzují nechuť poslouchat rodiče. Prvním z nich jsou vysoké nároky kladené na dítě. Dalším výchovným přístupem je přílišná starost o dítě. Následuje volná výchova. Také si uvedeme vhodný přístup k dítěti nazvaný výchova s respektem. Ale nejprve uvedu, co vlastně výchova je. Jak ji definoval například profesor Matějček.

Podle Freudovy dcery Anny Freudové (In Novák, 2004) dítě dělá spoustu věcí, které rodičům přijdou nesnesitelné, nechutné a bezohledné. Pro dítě je podstatné, aby získalo to, co chce a nehledí na lidi kolem sebe, že by jim tím mohlo ublížit. Chce to hned a když se tak neděje, pociťuje nevoli k jakémukoliv odkládání svých nutných potřeb. Přání dítěte jsou opakem výchovného působení. Podle Freudové jsou možné dva způsoby. Prvním je hrozba výprasku a druhým způsobem je ztráta lásky rodiče k dítěti. Přání rodičů a dětí si naprosto odporují, pokud dítě nedostane to, o co žádá, začne zlobit. Je to taková dětská forma protestu.

3. 1. Výchova dítěte

Příprava na rodičovství je něco úplně jiného, než příprava na své budoucí povolání. Zatímco ve škole nás kontinuálně učí, co budeme potřebovat k profesi pilota dopravního letadla nebo k profesi ekonomky, u rodičovství tomu tak není. Vše co k výchově dětí rodič potřebuje, si musí nastudovat sám v knihách. Velký vliv na výchovu dětí mají taktéž původní rodiny, odkud si současný rodič bere vzory, jak vychovávat své děti. Něco bude praktikovat stejně, jako jeho rodiče a s něčím nebude souhlasit a zavede vzory jiné. Mnohdy je výchova dětí postavená na metodě pokusu a omylu. Podstatné však je, aby rodiče dokázali z dětí vychovat dospělé, kteří budou zodpovědní a kteří budou umět žít ve společenství lidí, ať už s partnerem nebo ve skupině, například v zaměstnání (Weikert, 2007).

Pokud se rodič nachází v situaci, kdy dítě provede něco nevhodného, nemá cenu nutit jej do vysvětlení jeho činu. V takové chvíli je našťavané jak dítě, tak rodič a oba dva si budou stát za svým. Budou se snažit, aby bylo po jejich. Jednoduché to není, ale rodič by se měl pokusit o aktivní naslouchání. Znamená to nenutit dítě k odpovědi na otázku, kterou dítě chápe jinak než my. Nesnažit se dítěti vyčítat jeho počin. Právě naopak snažit se rozpovídat dítě o nešťastné události, ale bez nátlaku. Snažit se, aby dítě vidělo, že se rodič zajímá jak o něj samotného, tak o problém. Dalším bodem aktivního naslouchání je objas-

nit dítěti jaké mělo jeho jednání důsledky. A vysvětlit, co by bylo vhodné příště udělat jinak. Také upozornit dítě na fakt, že se zrovna nachází ve stavu, kdy neuvažuje objektivně (Novák, 2004).

Profesor Matějček definoval výchovu jako vztah zralejšího, vyspělejšího jedince, jenž chrání osobu méně zkušenou. Méně zkušený jedinec ochranu zralejší osoby přijímá. To jej vede k pocitu jistoty. Matějček nemluví o vztahu mocensky silnější osoby k osobě podřízené. Vztah rodiče k dítěti bere spíše jako vztah, kdy je na vyspělejšího jedince spolehnutí, který spoustu věcí zná a naučí je osobu méně vyspělou (Matějček, Dytrych, 1997).

Přestože se rodiče snaží vychovávat z dítěte slušného člověka už od malička, v předškolním věku se dovednost chápat čas teprve postupně vyvíjí. V předškolním věku dítěte je obtížné chtít po něm, aby na chvíli půjčilo hračku svému kamarádovi. Pro dítě, které ještě nechápe pojem „na chvíli“ to znamená, že když vydá hračku z ruky, už ji nikdy neuvidí (Matějček, Pokorná, 1998).

Podle Dohertyho se rozvíjí nějakých čtyřicet let terapeutický přístup rodičovství. Pro rodiče to znamená chovat se ke svému dítěti jako k osobě, jež vyžaduje zvláštní osobní péči. Tento jev pravděpodobně odstartovala kniha Thomase Gordona - Výuka k efektivnímu rodičovství. Být terapeutem pro dítě znamená neustále se mu věnovat, nic mu ne-nařizovat a nekritizovat jej. Problém je v tom, že dítě nebude v tomto případě umět respektovat druhé osoby. Je ale mnohými výzkumy prokázáno, že i občasné chyby rodičů ve výchově dokáží děti překonat, pokud cítí rodičovskou lásku. A nebudou se na své rodiče hned zlobit, když jim občas něco zakáží nebo se na své děti naštvou (Doherty, 2000).

Dítě se učí způsobům, jak se chovat doma i mezi cizími lidmi od svých rodičů. Stačí jim k tomu pozorování rodičů v různých situacích. Vypozorovanou situaci dítě posléze napodobuje. Porovnává chování vlastních rodičů a chování jiných lidí a vytváří si představy o tom, jak by se mělo chovat samo (Weikert, 2007).

Aby bylo dítě ve výchově vedeno správně, musí mu rodiče nejen nastavit pevná pravidla, ale také si za nimi musí rodič pevně stát. To platí i o výrazu tváře, gestikulaci. I těmito pohyby musí dávat dítěti najevo, že platí to, co bylo řečeno a jiná možnost v současné chvíli není. Pokud tak rodič neučiní, dítě bude zkoušet stále posouvat hranice toho co se smí a nesmí a rodič bude brzy jen plnit rozkazy svého dítěte (Weikert, 2007).

3. 2. Vysoké nároky na dítě

Nejeden rodič chce mít dokonalé dítě. Přál by si, aby jeho dítě umělo hrát na hudební nástroj, aby mělo samé jedničky ve škole. Další rodič chce mít ze svého dítěte úspěšného sportovce nebo nástupce do své firmy. Rodič chce po svém dítěti, aby mu splnilo jeho sny, ne sny své. Dítě je potom ve stresu z toho, že neplní očekávání rodičů na sto procent. Dítě třeba nebaví hokej, do kterého jej rodiče tlačí a tak je dítě stresované. Nejde mu to, protože ho hokej nebaví, ale na druhou stranu se stresuje, že neplní očekávání rodičů. Jenže stačí málo. Kdyby si rodič uvědomil, že dítě má své zájmy jinde. Třeba jeho dítě baví hra na kytaru nebo místo hokeje krasobruslení. Kdyby si toto rodič uvědomil, nemusí trpět jeho dítě stresem z nesplnění požadavků. A rodiči by ubyl stres z neposlušného dítěte, které zlobí pokaždé, když se nasedne do auta směr zimní stadion.

Pojem stres se používá od poloviny minulého století. Znamená fyziologickou odpověď na ohrožení nebo poškození organismu. Každý jedinec má jinou míru tolerance stresu. Pokud tuto míru jedinec přesáhne, je ohroženo jeho zdraví (Novák, 2014)

Slovo stres značí nápor, zátěž, tlak. K tomuto stavu dochází, pokud je organismus vystaven náročným podmínkám. Je to reakce na náročnou situaci (Slovník cizích slov, online).

Mezi příznaky stresu, ve kterém se může nacházet naše dítě, najdeme okusování nehtů, tik, nesoustředěnost, jizvy nebo různé fobie (Novák, 2014).

Hyperautoritativní výchova, jež je soustředěna hlavně na převahu a nadřazenost rodiče nad dítětem, nemívá kladné výsledky. U části dětí tato výchova způsobí, že jsou pasivní, odevzdané. Další skupina dětí způsobuje pomstychtivost, odpor. Nevelkým problémem je pak skupina dětí, která nespadá ani do jedné z předchozích kategorií. Tyto děti si hledají vlastní únik, jak se vymanit z neadekvátního přístupu k nim. Lžou, podvádí, předstírají souhlas s něčím, co odsuzují (Matějček, Dytrych, 1997).

3. 3. Přílišná péče a starost o dítě

Pro řadu rodičů je jejich dítě na prvním místě. Jde ale o to, zda děláme pro dítě vše na úkor dalších důležitých záležitostí. A nebo dítě vychováváme s vědomím, že je pro nás dítě důležité, mělo by však i ono chápat důležitost některých denních úkonů nebo nenadálých situací. Neměli bychom dítě vychovávat s vědomím, že se vše točí jen kolem něj a že nic důležitějšího neexistuje. Ono nám pak dítě takto vychované přeroste jednoho dne přes hlavu a nebude možné naučit dítě samostatnosti a zodpovědnosti za sebe samu. Takový způsob výchovy dítěte způsobuje i to, že rodič nabyde dojmu, že jeho dítě je dokonalé a nemá chyby.

Jednoho dne si rodiče začnou klást otázku, proč jejich dítě zlobí nebo proč odmlouvá. Někteří rodiče nechtějí přijmout fakt, že i jejich dítě má chyby. Budou chybu svádět třeba na učitele s argumentem, že učitel neumí správně učit, protože jinak by jejich dítě nevyrušovalo při výuce. Nebo by nemělo potřebu mít vždy pravdu (Poli, 2010).

Každý rodič by si měl uvědomovat, že jeho dítě zlobí tehdy, je-li unavené, hladové, nachází se v počátečním stadiu nějaké nemoci nebo je ve stresu z nějaké události okolo něj. To platí i pokud dítě není soustředěné nebo když je v nějaké činnosti neobratné (Novák, 2014).

Příliš starostlivý rodič nečeká na moment, kdy dítě sice pozdě, ale díky následkům svých činů pozná, proč mu rodič radil, ať si obleče čepici. Takový rodič jde a čepici dítěti nasadí dříve než to udělá samo. V tomto případě začne dítě nesnášet situace, kdy se mu rodič neustále diktuje co a kdy má udělat. Dítě si ale z těchto situací odneslo jediné a to, že když to neudělá samo, udělá to za něj přece rodič. Když dítě neposlouchá, rodič má vždy dvě možnosti. První možností je, že udělá sám činnost, o kterou před chvílí několikrát žádal své dítě. Nebo zvolí druhou možnost a to je tu, že dítě pozná následky svého odmlouvání a zdržování na vlastní kůži. Dítěti se tedy může stát, že nemá vyprané ponožky, které má samo nosit k pračce a místo toho se špinavé válí po pokoji a čekají, až je k pračce odnese rodič. Nebo dítěti začne být zima a začnou mu omrzat uši, protože si nenasadilo čepici s argumentem, že přece zima není a nepotřebuje ji. Tímto způsobem se děti učí, že se o věci musí postarat samy (Weikert, 2007).

Důležité je, aby byli rodiče schopni udělat i rozhodnutí, která se nebudou líbit dítěti, ale která mu budou nastavovat určité hranice. To znamená, dovolit mu nějakou činnost, která na dítě bude mít pozitivní vliv, ale zachovat jisté hranice. Nedovolit zacházet až do extrému. Přínosem je umět dobře určit hranice, kdy ještě můžeme dítěti vyhovět v tom, co chce udělat a kdy je třeba mu asistovat. Tušit, kdy už je naše přítomnost dítěti nepříjemná nebo mu až škodí. Dítěti rodič nepomůže, pokud mu bude pomáhat s domácími úkoly více, než je zdravo. Nebo když přiběhne na každé zavolání svého dítěte. Dítě se pak bude spoléhat na to, že mu rodič pomůže vše vyřešit. Rodič by měl milovat své dítě, ale nedělat za něj všechno. Měl by naučit své dítě starat se o věci, které dítě zvládne bez pomoci druhé osoby. Přesvědčení rodiče, že když bude svému dítěti takzvaně umetat cestičku, dítě se mu pak odvděčí láskou, je mylné. Takové dítě brzy pochopí, že samo nemusí nic dělat a dostane se mu všeho nač si vzpomene. A sám rodič se jednoho dne z přehnané péče o dítě ocitne na pokraji zhroucení. Rodiče by se měli naučit myslet také na sebe. Ideálním

případem je najít takový kompromis, kdy je dítě vychováváno s láskou, ale také kdy je na něj převedena část zodpovědnosti za své jednání a činy (Poli, 2010).

3. 4. Volná výchova

Volná výchova se nám v rodinách poslední desetiletí čím dál více rozmáhá. Rodiče ji přijímají jako fakt, že díky ní poskytnou dítěti volnost v rozhodování, jakou oni v dětství neměli. Dopadá to tak, že dítě dostane vše, na co si vzpomene. A podle rodiče to dostat musí, protože kdyby ne, utrpěla by tím jeho svobodná mysl.

Nastoupila takzvaná konzumní kultura. Rodiče se předhánají, čím dítě má nejvíce panenek, chlubí se, že jejich dítě má nejnovější techniku. Sebevychování dítěte je pro ně natolik důležité, že jim uniká podstatná, nedílná součást lidského společenství. Současným dětem je proto zcela cizí lidská sounáležitost. Myslí jen na sebe a na to, jak mít co nejdražší materiální statky, ale snažit se ve skupině dětí domluvit se mezi sebou a respektovat názory druhých je pro ně nepřekonatelný problém (Doherty, 2000).

Konzumní kultura se mimo jiné projevuje s přemírou hraček, které rodiče dětem kupují. Dříve, již od pravěku a do poměrně nedávné doby, si děti hrály s předměty, které našly ve svém okolí. K tomu, aby předmět sloužil k účelu, jež potřebovaly ke hře, používaly svou fantazii. Dnešní děti mají hraček tolik, že jsou ochuzeny o rozvíjení své fantazie. Nutno dodat, že hračky jsou dnes již předmětem reklamy a byznysu, tedy termínů, jež by se samotných dětí ještě týkat neměly. Hračka by měla splňovat několik kritérií. Měla by například rozvíjet rozumový, pohybový a smyslový vývoj dítěte. Dále by měla rozvíjet dětskou fantazii. Dalším kritériem je nezávadnost hračky (Matějček, 1996).

Důležitým tématem v problematice volné výchovy jsou odměny. Jak nakládat s odměnami, kterými motivujeme dítě, aby něco splnilo? Odměna je spojená s něčím příjemným a zaslouženým. Pravdou je, že odměna je jistou formou mocenské výchovy. Vydíráme tak dítě, aby s vidinou něčeho příjemného splnilo činnost, do které se mu nechce. Pro správný vývoj dítěte je rozumné, aby odměny fungovaly. Ne však ve formě drahých dárků a dovolených. Postačí dát dítěti zpětnou vazbu jeho činů, slovní ocenění (Respektovat a být respektován, 2008).

Pro správný a přirozený vývoj dítěte je podstatné, aby mělo ve svém životě pevný řád a jistoty. Jistoty ve smyslu, že platí určitá pravidla pokaždé, když se dítě nachází ve stejné situaci. Jistotu v tom, že ve stejné situaci nebudou platit pokaždé jiná pravidla. Pokud by tak nebylo, bylo by to pro dítě matoucí. Měli bysme pocit úzkosti z neexistujících hranic (Matějček, 1997).

Mezi základní lidské potřeby patří potřeba bezpečí. Tato potřeba souvisí se sebevědomím a sebedůvěrou dítěte. Mezi potřeby týkající se bezpečí patří stálost věcí, přístřeší – mít se kam vracet, a ochrana ze strany dospělých. Dítě tedy potřebuje věřit, že jej blízké osoby nezradí nebo neopustí. Pocit bezpečí umocňuje fakt, že se věci dějí podle zaběhnutého pořádku. Pocit, že tyto věci mají řád, který se nemění. Kdyby tomu tak nebylo a ve věcech panoval chaos, děti by byly plny úzkosti a zmatku (Respektovat a být respektován, 2008).

V současné době opouštíme kulturu spojenou s tradicemi, společenskými vrstvami a kariérami, kterou jsme byli nějakým způsobem svázáni. Nastupuje doba nová, do které se naše děti rodí. Pro ně je přechod do nové doby přirozený. Jsou to však rodiče, kdo se musí odvážit přejít do nové doby, abychom mohli ukázat našim dětem, jak se mají prosazovat a chovat v nové době (Připravte své dítě do života, 2007).

Rodiče jsou mnohdy tak shovívaví ke svému dítěti, že jej upřednostňují před vším. Když dítě vyžaduje pozornost svých rodičů, kteří dělají zrovna něco důležitého, jsou ochotni s prací počkat a vyhovět dítěti (Doherty, 2000).

Dnešní rodiče se příliš snaží o to, aby dítě nepocítilo jejich vztek. Jsou na své dítě mírní. Když něco provede, nedokáží se držet toho, co řekli neprodleně po incidentu. Za chvíli na to zapomenou a chovají se k dítěti, jako by se nic nestalo. Dítě tak nepozná, že udělalo něco špatného a příště si troufne znovu a nebude počítat s žádnými negativními následky svých činů, protože ani poprvé k žádným nedošlo. Totéž platí při hovoru mezi dospělými. Rodiče musí naučit své dítě tomu, že když mluví dospělí mezi sebou, není slušné, aby do rozhovoru dítě vstupovalo a vynucovalo si pozornost. Je třeba najít určitý kompromis. Dát nějakým způsobem dítěti najevo, že registrujeme, že nám chce něco sdělit. Poté domluvit s dospělou osobou a teprve potom si vyslechnout dítě. Když dítě provede něco ve škole, jsou dnešní rodiče schopni hájit jej. Dokonce se může stát, že jej rodiče hájí i přesto, že provedlo něco nevhodného a nehájí školu, že jednala při nápravě správně, ještě tvrdí, jak škola pochybyla (Doherty, 2000)

Dítě se naučí, že neexistují žádná fixní pravidla ve chvíli, kdy otec něco zakáže a matka povolí. Vidí, že má jeden problém více možností řešení. Výhodou je, že se dítě naučí udělat si na věc svůj vlastní názor. Nevýhodou naopak je, že velmi brzy pochopí, že různými argumenty lze situaci obrátit ve svůj prospěch. Proto je potřeba nastavit pevná pravidla již v počátku výchovy. Rodiče by si měli stát za svým, že se pravidelně podle domluvy uklízí pokoj nebo se o víkendu sejde rodina při společném obědě. Rodiče například stanovují pravidla, jak dlouho smí dítě zůstat venku a ve kterých domácích

činnostech musí pomáhat. Pokud rodiče nejsou důslední a nevyžadují po dítěti to, na čem se dohodli, na denním pořádku se objeví hádky, konflikty a boj o moc (Weikert, 2007).

Hubertus von Shoenebeck neuznává výchovu jako takovou. Tvrdí, že dítě ji nepotřebuje, že ho vlastně omezuje. Podle něj je dítě schopno převzít zodpovědnost za své jednání od útlého věku samo bez výchovy ze strany dospělých. To, že se rodiče snaží vštípit dítěti podle jeho zralosti určité znalosti a schopnosti, považuje Shoenebeck za omezování dětí (Pelikán, 2002).

3. 5. Výchova s respektem k dítěti i rodiči

Přáním každého rodiče je, aby z jeho dětí byli jednou úspěšní a šťastní lidé, kteří si budou umět poradit v každodenních životních situacích. A samozřejmě i v těch náročnějších. Bude ale stačit k výchově samotná láska k dětem? Nebude, protože dospělí si spojují lásku k rodině i pod pojmem „uplácení“ dětí, aby splnily určitý požadavek ze strany rodičů. Pro výchovný úspěch je dle Kopřivových potřeba také respektování rodičů a dětí navzájem. Repekt dětí k rodičům a naopak, také respekt rodičů k dětem. Mohlo by se zdát, že respektující přístup zapříčiní onu ne příliš úspěšnou volnou výchovu. Také z důvodu, že respektující výchova zcela nesouhlasí s výchovou za pomoci moci dospělého. Respektující výchova učí děti vážit si lidských hodnot, které budou mít vštípené, i když budou mimo dosah rodičů a budou se jimi řídit (Respektovat a být respektován, 2008).

Aby z dítěte vyrostl jedinec s dostatečně vysokou sebedůvěrou, měli by jej rodiče povzbuzovat ve všech činnostech - v těch, ve kterých vyniká i v těch, ve kterých má co zlepšovat. Pro to, aby se dítě dokázalo v životě prosadit, potřebuje rodičovské uznání. Nastanou situace, kdy dítě narazí na své hranice. V tu chvíli ztratí svou sebedůvěru. Může to být z důvodu, kdy ještě není tak vyspělé, aby konkrétní činnost zvládlo. Nebo jej zastaví rodiče, kteří jej odrazují. Ti to dělají z pocitu vlastního strachu. Dítě by pak cíl, který si vytyčilo, zvládlo, ale protože slyší od rodičů jak je úkol náročný a nebezpečný, raději od toho ustoupí. Rodiče by si ale měli uvědomit, že jejich dítě se tímto způsobem učí. Proto by jej měli podpořit i tam, kde si oni sami myslí, že by to oni nezvládli. Když to dítě nezvládne, nevádí. Získá tak zkušenost svoji a ne zprostředkovanou svými rodiči (Weikert, 2007).

V poslední kapitole jsme si definovali pojem výchova a možnosti jak dítě vstřebává příklady chování ze svého okolí. Dozvěděli, že existuje několik důvodů, proč děti zlobí. Bylo uvedeno, že se zlobením souvisí i přístup rodičů k dětem. Řekli jsme si o úskalí přehnané péče o dítě, o vysokých nárocích na dítě, které jsou mnohdy nesplnitelné. Rozebrali jsme

si následky volné výchovy. Uvedli jsme jednu z mnoha možností výchovného přístupu k dětem a to výchovu s respektem k dítěti.

V teoretické části jsme se zabývali definováním pojmu self-efficacy, dále jsme rozebírali proces socializace dítěte a zaměřili jsme se také na situace, kdy dítě zlobí a výchovné přístupy rodičů k dětem. Nyní proto můžeme přejít k výzkumnému šetření, které bylo provedeno v rámci této bakalářské práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU

Pojem self-efficacy je užíván přednostně ve spojení s dětmi. My jsme si dali za cíl prozkoumat self-efficacy z pohledu rodičů. Zaměřili jsme se na oblast, jak vnímají rodiče svou self-efficacy směrem k výchově svých dětí. Jak zvládají řešit situace, když jejich dítě začne dělat něco, co rodiče nechtějí nebo nemají rádi. Vybrali jsme konkrétní situace a zkoumali jsme, které z nich se zdají rodičům jako nejméně náročné a které naopak vnímají jako nejvíce náročné. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit úroveň self-efficacy rodičů v náročných situacích.

4. 1. Cíl výzkumu

Cílem práce zaměřené na self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích je zjistit, jaké situace při výchově dětí vnímají rodiče jako náročnější a které se jim naopak zdají méně náročné. Zjišťujeme, jaký přístup mají rodiče ve výchově. Jestli pozitivní přístup, který dává dětem jasná pravidla toho, co smí a co naopak nesmí a přitom rodič dítě respektuje a nechová se k němu mocensky. Nebo negativní přístup, který nenastavuje dítěti jasné hranice a pevná pravidla. A který je spíše volnou výchovou, kdy má dítě větší volnost a rodič mu ustupuje. Ve výzkumu zjišťujeme reakci rodičů v situacích, kdy dítě zlobí. Zda rodiče dokáží splnit hrozbu, kterou vyřkli před svým dítětem, nebo jestli hrozbu používají pouze jako nástroj k usměrnění dítěte. Výzkum také zkoumá, zda má rodič situaci pevně pod kontrolou a usměrňuje dítě klidně nebo jestli na dítě zvyšuje hlas, protože je vyveden z míry.

4. 2. Výzkumná otázka

Pro výzkum self-efficacy rodičů, který probíhal kvantitativní metodou, byla stanovena hlavní výzkumná otázka a z ní poté vyloučeny další dvě podstatné otázky související s tématem výzkumného šetření.

4. 2. 1. Definovala jsem hlavní výzkumnou otázku, která zní:

– Jaká je úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích?

4. 2. 2. Dílčí výzkumné otázky:

– Které situace vnímají rodiče jako nejméně náročné?

– Které situace vnímají rodiče jako nejvíce náročné?

4. 3. Pojetí výzkumu

Abychom získali větší množství názorů na self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích, zvolili jsme kvantitativní způsob sběru dat, kdy byl respondentům předložen dotazník. Větší počet získaných dat nám umožní lépe zmapovat nejméně náročné a nejvíce náročné situace podle názoru rodičů.

4. 4. Výzkumný soubor

Podle Gavory (2008) je základním souborem celá populace subjektů. Výběrovým souborem je pak jen část populace na konkrétním místě. Základním souborem výzkumu jsou v souvislosti s naším výzkumem rodiče v České republice, kteří mají své děti v mateřské škole. Výběrový soubor v tomto případě tvoří rodiče dětí z vybraných mateřských škol ve městě Uherské Hradiště. Ve městě a jeho přilehlých částech je dohromady 12 mateřských škol. Výzkumný soubor tvoří rodiče dětí předškolního věku ze čtyř mateřských škol, které s výzkumem souhlasily. Z mateřské školy Lomená se podařilo získat 41 dotazníků a z její pobočky MŠ Východ celkem 17 dotazníků. Ze třetí mateřské školy Komenského se vrátilo 20 dotazníků. A z mateřské školy Čtyřlístek, jež je menší pobočkou soukromé mateřské školy bylo vyplněno 7 dotazníků z 8. Z celkového počtu 275 dětí ze všech čtyř mateřských škol dohromady se povedlo získat 85 vyplněných dotazníků.

	Počet respondentů
MŠ Lomená	41
MŠ Komenského	20
MŠ Čtyřlístek	7
MŠ Východ	17

Tab. č. 1: Seznam mateřských škol, podílejících se na výzkumu

Věk respondentů se pohybuje ve velkém rozmezí. Na otázky z výzkumu odpovídaly ženy ve věku 24 až 49 let. Muži, kteří se účastnili výzkumu, měli mezi 33 až 38 lety. Nejvíce respondentů má 36 let, celkem 12 z 84 respondentů. O dva méně je 37 a 38 letých respondentů. Vyšší počet respondentů je také ve věku 32, 33, a 34. V každé této věkové kategorii je šest respondentů. Pět respondentů má 39 let. Ve věkové kategorii 31 let se nachází 4 respondenti. Stejná situace nastává v kategorii 40ti letých respondentů. Jeden respondent věk neuvedl.

Ženy	Muži
80	5

Tab. č. 2: Počet respondentů

Počet žen, jež vyplňovaly dotazník, je 80 oproti mužům, kterých je pouze 5.

4. 5. Metoda výzkumu

Výzkum probíhal za pomoci kvantitativní metody sběru dat. Šlo tedy o dotazníkovou formu šetření. Nevýhodou dotazníkového šetření je podle Chrásky fakt, že respondenti nemusí odpovídat podle skutečnosti, ale zatrhnou takovou odpověď, která nejvíce odpovídá tomu, jací by chtěli být. S tímto problémem si naopak poradí třeba pozorování, kde člověk, jež provádí výzkum, vidí skutečnou realitu zkoumaného objektu – člověka (Chráska, 2007). V rámci mé bakalářské práce však nebylo možné provést výzkum metodou pozorování zejména z časových důvodů. Proto byla použita dotazníková metoda.

Samotný dotazník obsahuje 30 otázek včetně dotazu na věk a pohlaví respondenta. Každá ze třiceti otázek nabízí 7 možností odpovědi. Respondent vybírá jednu odpověď, ne více. Vždy se nachází na jedné straně hodnotící škály pozitivní výchovné vedení a na straně druhé v hodnotící sedmibodové škále negativní výchovné vedení. Směrem ke středové hodnotě jsou body vždy o stupeň méně pozitivní nebo negativní. Bod 4 je středová hodnota, kterou může respondent zatrhnout v případě, že se v konkrétním případě nemůže přiklonit ani k jedné straně odpovědi. Z důvodu sběru objektivnějších dat byla polovina otázek v dotazníku otočena. To znamená, že je polovina otázek postavena způsobem, kdy pozitivní hodnota stupnice začíná bodem 1 a končí negativní hodnotou pod bodem 7. Druhá polovina otázek má pod bodem 1 negativní hodnotu a pod bodem 7 pozitivní hodnotu. Otázky jsou otočené z důvodu, aby si respondenti pozorně četli otázky a odpovědi. Aby se předešlo tomu, kdy respondent slepě označuje odpovědi a tím pádem značně snížil hodnotu dotazníku. Ve vyhodnocovaných datech jsou však všechny otázky již převedeny kladnou hodnotou pod bod jedna a negativní hodnotou pod bod 7.

Pro vyhodnocení dat je podstatné, že čím více odpovídali respondenti ke kladné hodnotě, tím pozitivnější mají výchovné vedení. A naopak, čím blíže byla odpověď k negativnímu hodnocení, tím negativnější je výchovné vedení. Pro snadnější orientaci, kde se v dotazníku nachází negativní odpovědi a kde pozitivní odpovědi, je zde zobrazena tabulka s

Pozitivní hodnota nacházející se v dotazníku pod bodem 1	1, 5, 7, 8, 11, 12, 15, 18, 21, 22, 24, 25, 27, 28
Negativní hodnota nacházející se v dotazníku pod bodem 1	2, 3, 4, 6, 9, 10, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 23, 26, 29, 30

Tab. č. 3: Systém přehozených otázek v dotazníku

přehledem otázek z dotazníku.

Získaná data se vyhodnocovala pomocí aritmetického průměru. Vždy s jednou otázkou z dotazníku se pracovalo způsobem vynásobení počtu odpovědí podle pozice na sedmibodové škále. To znamená 1x počet odpovědí u bodu 1, 2x počet odpovědí u bodu 2 a tak dále. Tyto hodnoty se sečetly a vydělily počtem respondentů.

4. 6. Přínos výzkumu

Získaná data nám nastíní úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích. Přesněji, jak rodiče reagují v konkrétních situacích. Nechají se ovlivnit dětmi a nebo si stojí za svým. Mají nízkou nebo naopak vysokou míru self-efficacy?

Z výzkumu bude patrné, jak rodiče předškolních dětí řeší zlobení svých dětí přímo na místě, bezprostředně poté, co k nějakému problému dojde.

5. ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Tato kapitola popisuje a vyhodnocuje získaná data z kvantitativního výzkumu. Výsledný počet respondentů jejichž odpovědi jsou níže zpracovány je 85. Ve třech otázkách jeden respondent odpověď nevedl. Jiný respondent nevedl svůj věk a pohlaví.

U každé otázky je vyobrazen histogram – zobrazení četnosti odpovědí u každého bodu v otázce. V další tabulce u každé jednotlivé otázky je vyobrazena absolutní četnost (reálný počet odpovědí na každou otázku) a relativní četnost (odpovědi zobrazeny v procentech).

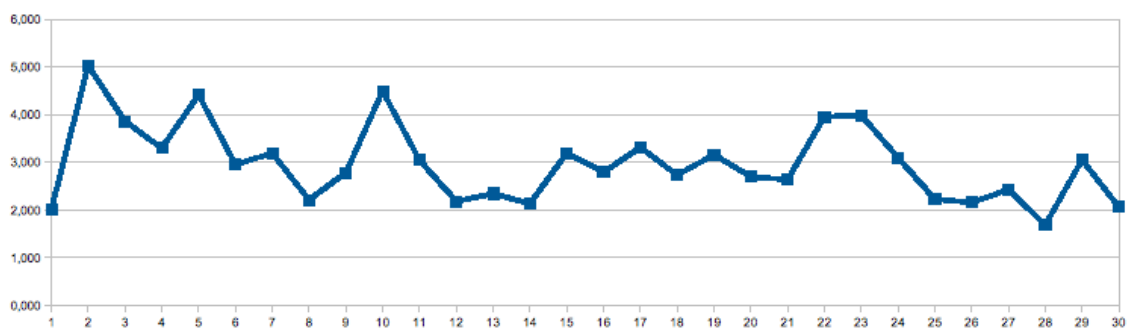
U otázek bude také hodnocena průměrná hodnota odpovědí a směrodatná odchylka.

5. 1. Jaká je úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích?

	Situace, jež rodiče vnímají jako nejméně náročné	body	Situace, jež vnímají rodiče jako nejvíce náročné	body
1.	28. Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně...	1,682	2. Předtím, než začnu řešit problém dítě několikrát napomenu...	2,024
2.	1. Když moje dítě zlobí, zasáhnu hned...	2,000	10. Když moje dítě zlobí...	4,494
3.	30. Když se moje dítě naštvě, když řeknu "ne"...	2,059	5. Když na mě děti dotírají...	4,412
4.	14. Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt se věci rychle vrací do normálu...	2,129	23. Když moje dítě zlobí postarám se o to, aby mi řeklo proč to dělá...	3,988
5.	12. Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat rázně mu řeknu stop...	2,153	22. Když moje dítě zlobí...	3,953

Tab. č. 4: Situace podle náročnosti

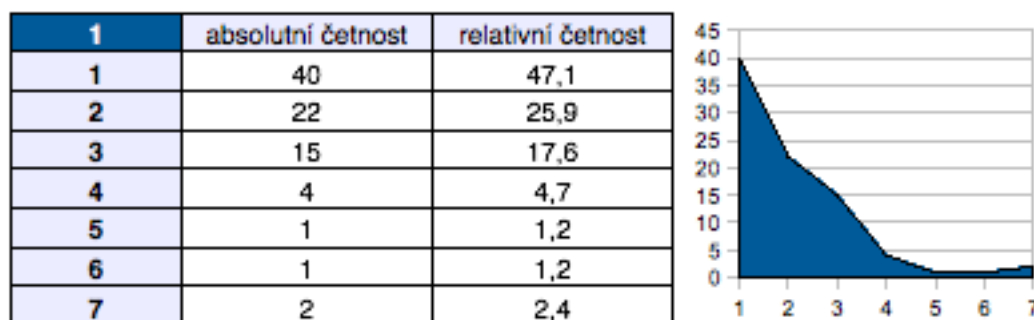
Situace s nejvyšší úrovní self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích se pohybovaly na škále kolem 2 bodů ze škály od 1 do 7. Situace s nižší úrovní self-efficacy rodičů vykazovaly nižší hodnoty na škále od 1 do 7 bodů. Nižší úroveň self-efficacy měla hodnoty od 3 až do 5 bodů na škále (viz graf).



Graf č. 1: Vyobrazení všech hodnot

5. 2. Když moje dítě zlobí...

Průměrná hodnota odpovědí na tuto otázku je 2,000 ze 7 bodů. Nejvíce volenou odpovědí byl bod č. 2. který zvolilo 47,1 % respondentů. Úroveň self-efficacy rodičů v této situaci je tedy velmi vysoká, protože velká většina z nich se snaží situaci, když dítě zlobí vyřešit

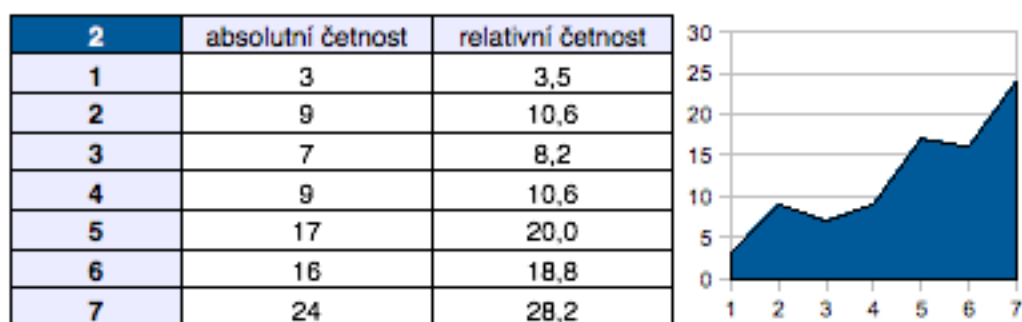


Tab. č. 5 a graf č. 2: Když moje dítě zlobí...

hned jak nastane. Tuto situaci vyhodnotili rodiče jako druhou nejméně náročnou v pořadí.

5. 3. Předtím, než začnu řešit problém...

Průměrná hodnota odpovědí na otázku je 5,024 ze 7 bodů. Nejvíce respondentů volilo na škále bod. č. 7 kde je 27 % odpovědí. Tato situace tedy patří do kategorie nejvíce náročných situací. Řadí se dokonce na první místo jako nejnáročnější situace. Z toho vyplývá nejnižší úroveň self-efficacy rodičů, jelikož rodiče ve větším množství volili

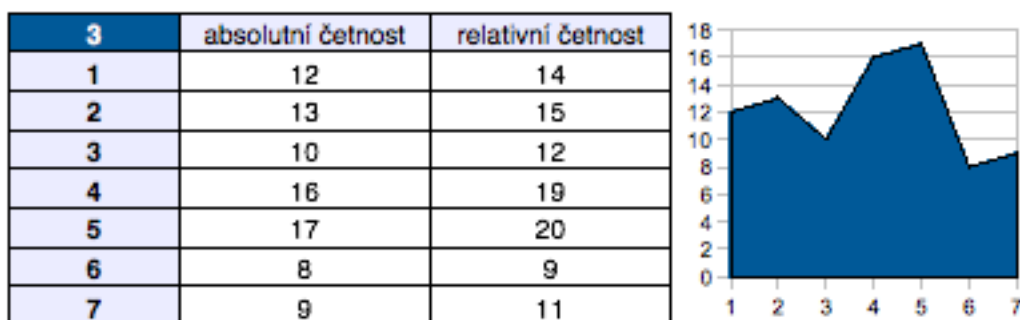


Tab. č. 6 a graf č. 3: Předtím, než začnu řešit problém...

možnost, že než začnou řešit problém, dítě několikrát napomenou.

5. 4. Když jsem naštvaná/ý nebo ve stresu...

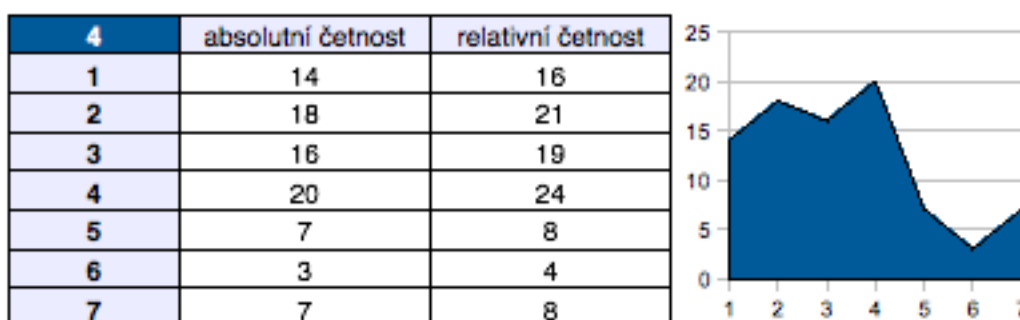
Průměr odpovědí je vypočítán na hodnotu 3,859 ze 7 bodů. Což je téměř středová hodnota. Nejpočetnější odpovědi najdeme v bodě č. 5 s 20 % odpovědí. V porovnání s ostatními otázkami se však řadí do kategorie nejvíce náročných situací, protože rodiče volili možnost, že když jsou naštvaní nebo ve stresu, jsou na své dítě nároční.



Tab. č. 7 a graf č. 4: Když jsem naštvaný nebo ve stresu...

5. 5. Když řeknu svému dítěti, aby něco nedělalo...

Průměr odpovědí se vyskytuje na hodnotě 3,294 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí se vyskytuje u středového bodu 4, celkem 23,5 %. V porovnání s ostatními situacemi to znamená, že úroveň self-efficacy rodičů není v této situaci příliš vysoká, přestože se rodiče ve větším množství přiklání ke kladné odpovědi, že když řeknou dítěti, aby něco nedělalo, zdůrazní prosbu. Pro rodiče se však řadí mezi náročněji řešitelné situace v porovnání s ostatními situacemi.



Tab. č. 8 a graf č. 5: Když řeknu svému dítěti, aby něco nedělalo...

5. 6. Když na mě děti dotírají...

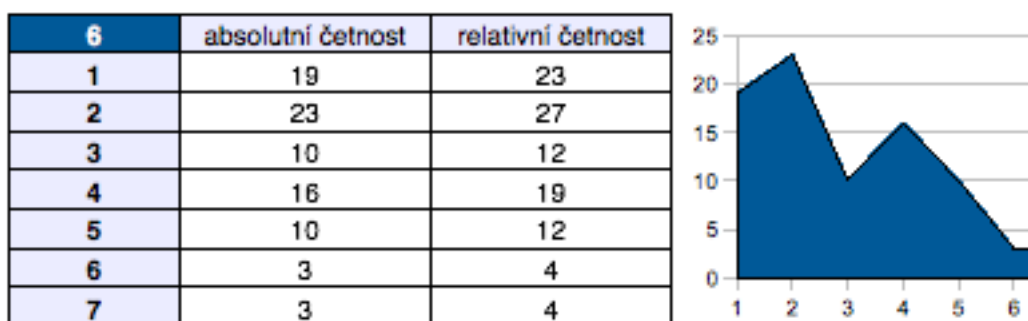
Průměr odpovědí má hodnotu 4,412 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí se vyskytoval na bodu č. 5, celkem 30 % odpovědí. Tato situace se řadí na třetí místo v kategorii nejvíce náročných situací pro rodiče. Úroveň self-efficacy rodičů je tedy nízká, protože se rodiče spíše přiklání k odpovědi, že při dotírání dětí dotírání ignorovat nemůžou.



Tab. č. 9 a graf č. 6: Když na mě děti dotírají

5. 7. Když mé dítě zlobí...

Průměrná hodnota všech odpovědí v této otázce je na čísle 2,952 ze 7 bodů. Nejčtenější odpovědi se vyskytují v bodě č. 2 a to 27,4 %. Což znamená, že je úroveň self-efficacy rodičů spíše vyšší, protože se rodiče přiklání k odpovědi, že se s dítětem do hádky ne-

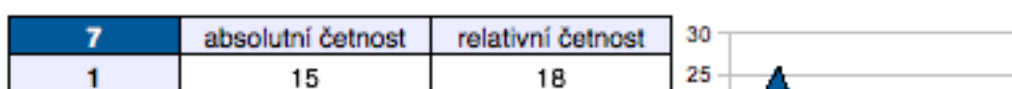


Tab. č. 10 a graf č. 7: Když mé dítě zlobí...

dostanou.

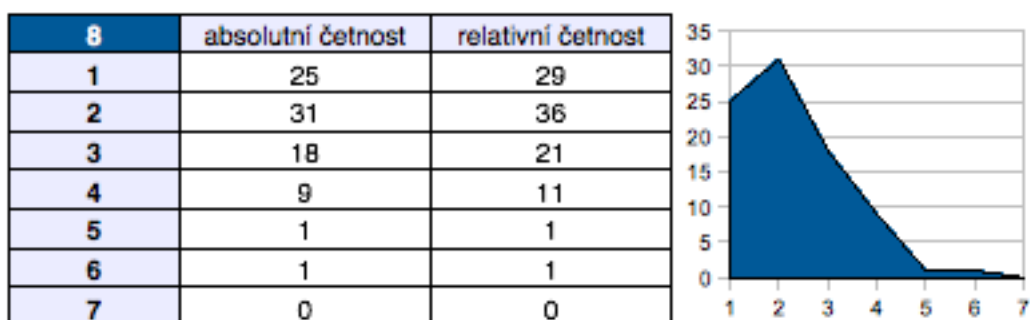
5. 8. Když něčím vyhrožuji...

Průměrná hodnota odpovědí na tuto otázku je 3,188 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme ve 2. bodě, kde je 30,6 % odpovědí. Znamená to, že úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože se rodiče ve větším množství přiklání k odpovědi, když něčím vyhrožuji, jsem si jistá/ý, že můžu hrozbu splnit.



5. 9. Jsem druh rodiče, který...

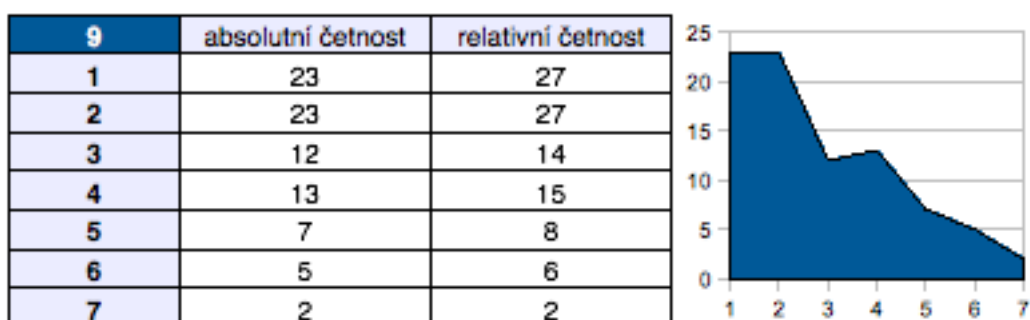
Průměr odpovědí činí 2,212 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodě č. 2 a to 36,5 %. Úroveň self-efficacy rodičů na tuto situaci je tedy velmi vysoká, jelikož se většina rodičů přiklání k odpovědi která zní, že jsou druhem rodiče, který nastavuje limity toho, co může jeho dítě dělat.



Tab. č. 12 a graf č. 9: Jsem druh rodiče, který...

5. 10. Když moje dítě zlobí...

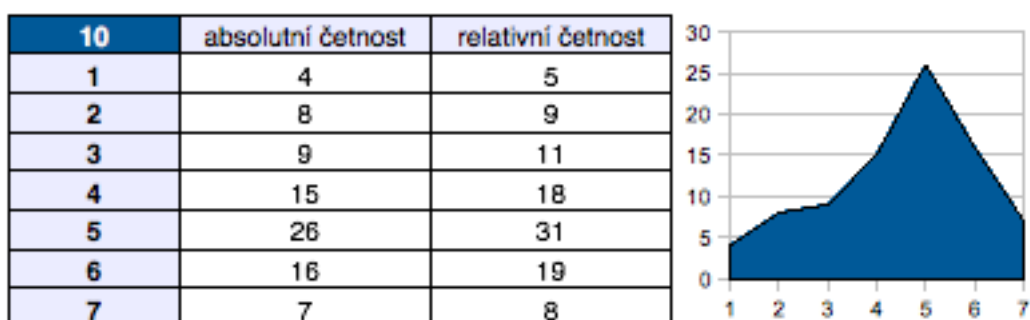
Průměrná hodnota odpovědí respondentů na tuto otázku činí 2,776 ze 7 bodů. Nejčetnější odpovědi najdeme shodně v 1. a ve 2. bodě a to 27,1 % u obou bodů. Úroveň self-efficacy je v této situaci vyšší, protože v případě, kdy dítě zlobí, se více rodičů přiklání k odpovědi můj proslov je krátký a na místě.



Tab. č. 13 a graf č. 10: Když moje dítě zlobí...

5. 11. Když moje dítě zlobí...

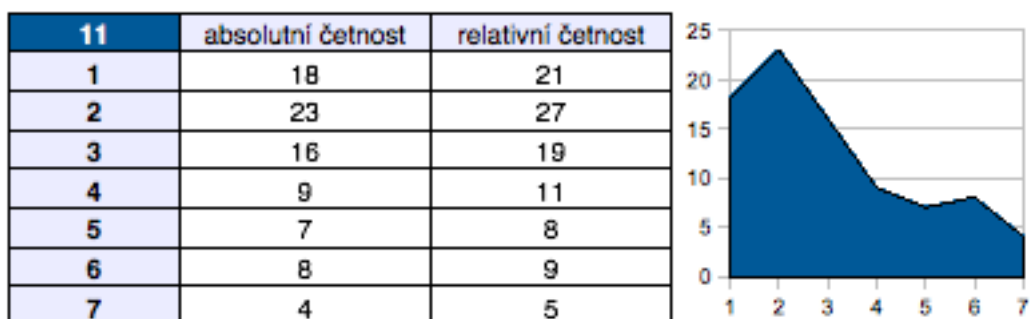
Průměrná hodnota odpovědí na tuto otázku je 4,494 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodě č. 5 se 30,6 %. Úroveň self-efficacy rodičů je v této situaci velmi nízká, protože když dítě zlobí, více rodičů se přiklonilo k odpovědi zvýším svůj hlas nebo ječím. V nejnáročnějších situacích zaujímá tato otázka 2. místo.



Tab. č. 14 a graf č. 11: Když moje dítě zlobí...

5. 12. Když říkám dítěti ne a ono to hned nefunguje...

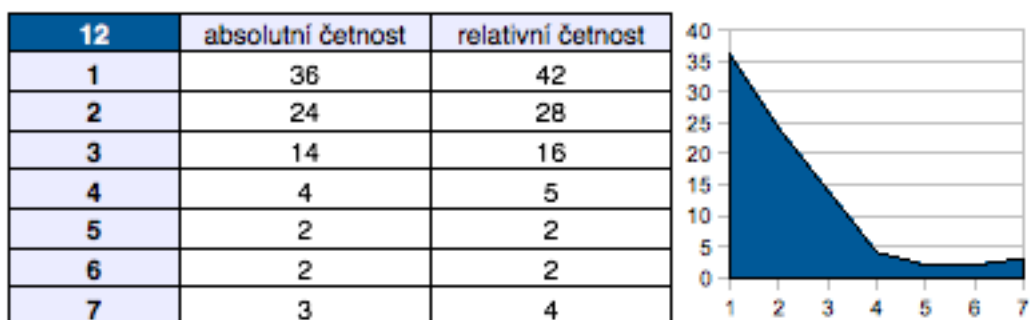
Průměr všech odpovědí v této otázce činí 3,047 ze 7 bodů. Nejčteněji volená odpověď byla v bodě č. 2 a to 27,1 %. Úroveň self-efficacy rodičů patří tedy k těm vyšším v porovnání s jinými situacemi. Protože když řekli dítěti ne a hned to nefungovalo, více rodičů volilo odpověď, že to zkusí říct jinak.



Tab. č. 15 a graf č. 12: Když říkám dítěti ne a ono to hned nefunguje...

5. 13. Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat...

Průměrná hodnota všech odpovědí v této otázce činí 2,176 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí najdeme v bodě č. 1. a to 42,4 %. Úroveň self-efficacy rodičů je dost vysoká, protože v případě, že rodič chce, aby dítě něco přestalo dělat, větší množství rodičů se při-

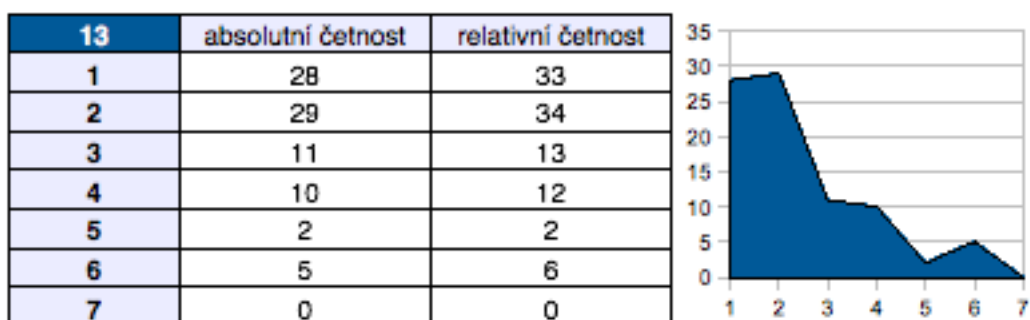


Tab. č. 16 a graf č. 13: Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat...

klonilo k odpovědi, že rázně řeknou dítěti stop.

5. 14. Když je moje dítě mimo dohled...

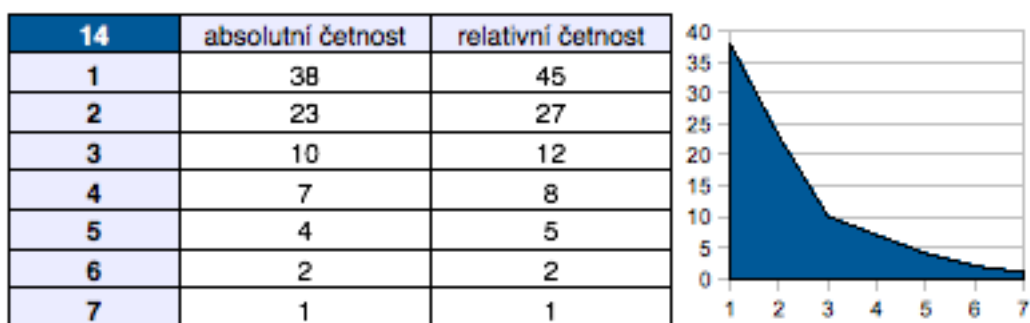
Průměrná hodnota odpovědí na tuto otázku je 2,341 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí se vyskytuje u bodu č. 2 s 34,1 %. Což ji řadí k situacím s vysokou self-efficacy rodičů. Rodiče se ve větším množství přiklání spíše k odpovědi, která zní, že když je dítě mimo dohled, mají vždy dobrou představu o tom, co dítě dělá.



Tab. č. 17 a graf č. 14: Když je moje dítě mimo dohled...

5. 15. Poté co jsme s mým dítětem řešili konflikt...

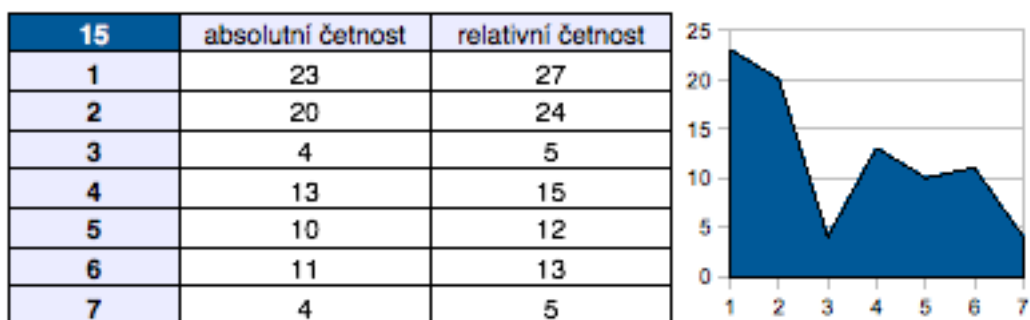
Průměrná hodnota všech odpovědí na tuto otázku je 2,129 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí najdeme v bodě č. 1 se 44,7 %. Úroveň self-efficacy rodičů je v této situaci velmi vysoká. V situacích, které vnímají rodiče jako nejméně náročné, se tato situace řadí na čtvrté místo, protože se rodiče ve větším množství přiklání spíše k odpovědi, která zní, že se po řešení konfliktu věci rychle vrací do normálu.



Tab. č. 18 a graf č. 15: Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt...

5. 16. Když nejsme doma...

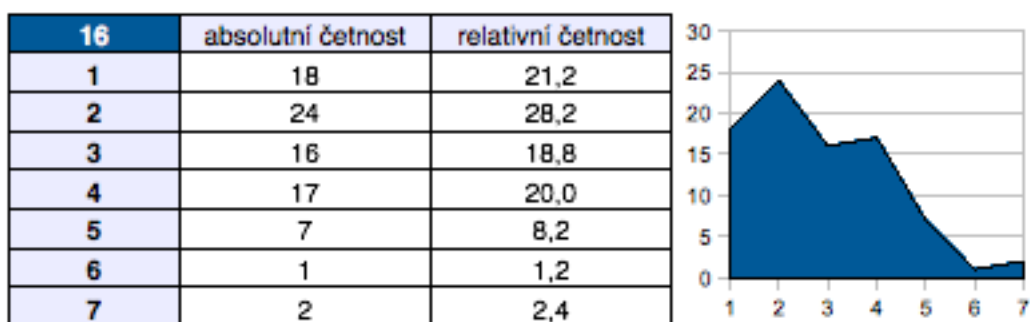
Průměr odpovědí v této otázce má hodnotu 3,188 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí se nachází v bodu č. 1 s 27,1 %. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, jelikož většina rodičů se přiklání k odpovědi, že vedou dítě stejným způsobem, jako by byli doma.



Tab. č. 19 a graf č. 16: Když nejsme doma...

5. 17. Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a...

Průměrná hodnota všech odpovědí na tuto otázku je 2,788 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí se nachází v bodu č. 2 s 28,2 %. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože, když dítě dělá něco, co rodiče nemají rádi, rodiče se ve větším množství přiklání k odpovědi, že



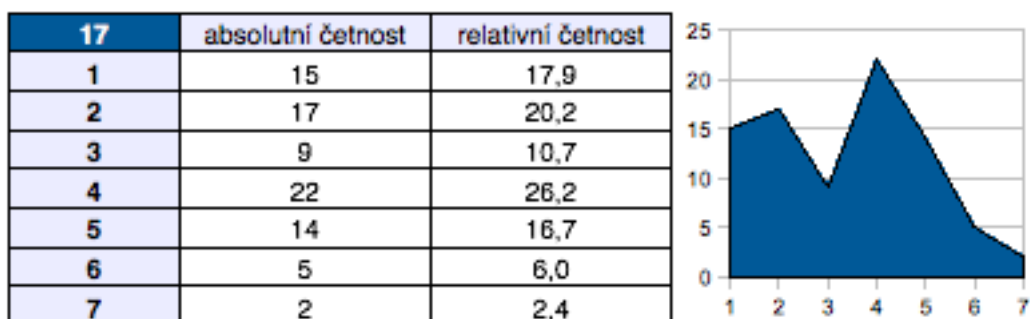
Tab. č. 20 a graf č. 17: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a...

zasáhnou pokaždé, když se to stane.

5. 18. Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu...

Průměrná hodnota odpovědí v této otázce je na čísle 3,310 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí se nachází v bodu č. 4 a to 26,2 %. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože rodiče se ve větším množství přiklání k odpovědi, že při konfliktu s dítětem se jim situace

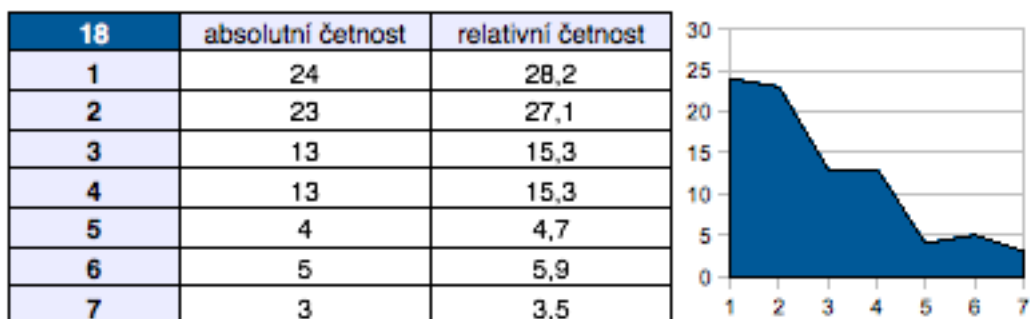
nevymkne z rukou. V porovnání s ostatními otázkami však tato situace nezaujímá žádnou z vyšších příček v kategorii situací s nejmenší náročností.



Tab. č. 21 a graf č. 18: Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu...

5. 19. Když moje dítě zlobí, tak mu naplácám, dám mu pohlavek, praštím ho...

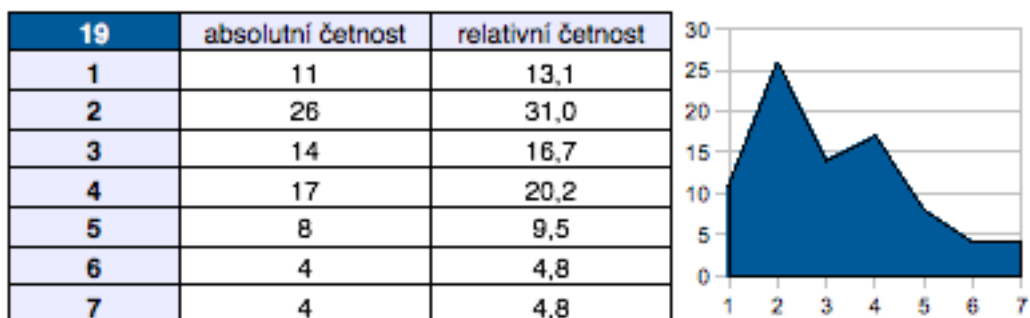
Hodnota průměru je na čísle 2,729 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí najdeme v bodu č. 1. a to 28,2 %. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože respondenti se ve velké míře přiklání k odpovědi, že by dítěti nenaplácali nikdy nebo zřídka.



Tab. č. 22 a graf č. 19: Když moje dítě zlobí, tak mu naplácám, dám mu pohlavek, praštím ho...

5. 20. Když moje dítě neudělá to, o co jej požádám...

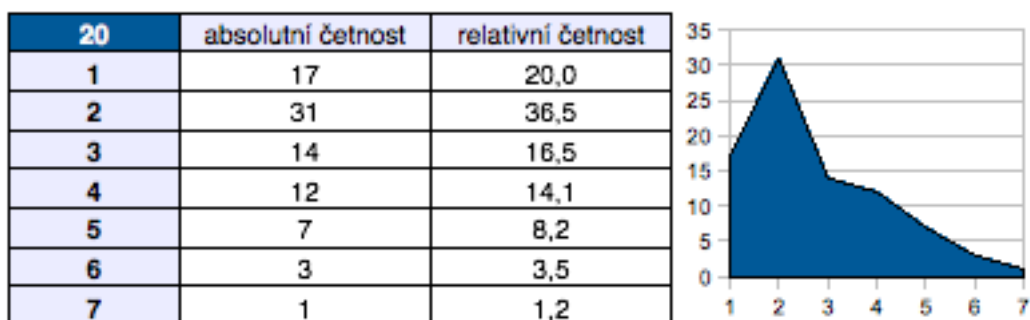
Průměrná hodnota je na 3,155 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodu č. 2 a to 31 %. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, jelikož v případě, že dítě neudělá to, o co jej rodiče požádají, větší množství rodičů změní na chvíli druh aktivity a pak jej nechají dokončit to, o co jej žádali.



Tab. č. 23 a graf č. 20: Když moje dítě neudělá to, o co jej požádám...

5. 21. Když spravedlivě hrozím nebo varuji...

Průměrná hodnota všech odpovědí činí 2,694 ze 7 bodů. Největší množství odpovědí se nachází v bodě č. 2, celkem 36,5 %. Úroveň self-efficacy rodičů je v této situaci vyšší, jelikož v případě, že rodiče spravedlivě hrozí nebo varují, většina z nich vždy dodrží to, co řekli.

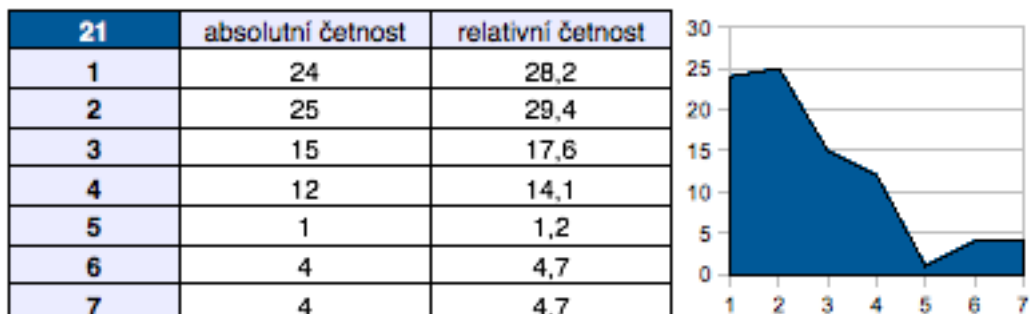


Tab. č. 24 a graf č. 21: Když spravedlivě hrozím nebo varuji...

5. 22. Pokud výslovné ne nefunguje...

Průměrná hodnota odpovědí na tuto otázku činí 2,635 ze 7 bodů. Největší množství odpovědí najdeme v bodě č. 2 a to celkem 29,4 %. Znamená to vyšší self-efficacy rodičů,

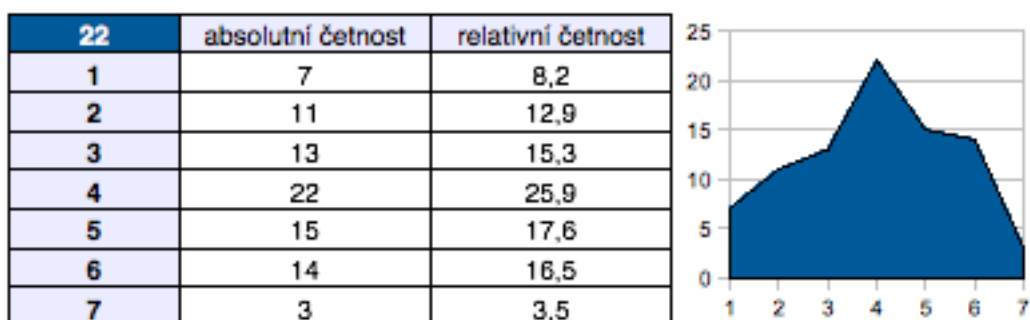
protože pokud výslovné ne nefunguje, rodiče se ve větším množství přiklání k odpovědi, že zkusí jiný způsob.



Tab. č. 25 a graf č. 22: Pokud výslovné ne nefunguje...

5. 23. Když moje dítě zlobí...

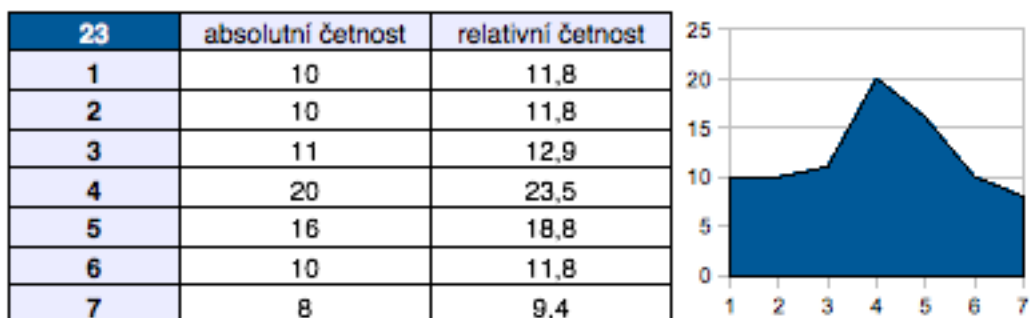
Průměrnou hodnotou je 3,953 ze 7 bodů. Nejčetnější odpovědi se nachází v bodě č. 4, je zde celkem 25,9 % odpovědí. Což nám značí sníženou úroveň self-efficacy rodičů. V případě, když dítě zlobí, větší množství rodičů se přiklání k řešení, že je to tolik frustruje nebo naštvě, že si jejich děti můžou všimnout, že jsou rozrušení. Tato situace se řadí na 5. místo nejvíce náročných situací.



Tab. č. 26 a graf č. 23: Když moje dítě zlobí...

5. 24. Když moje dítě zlobí...

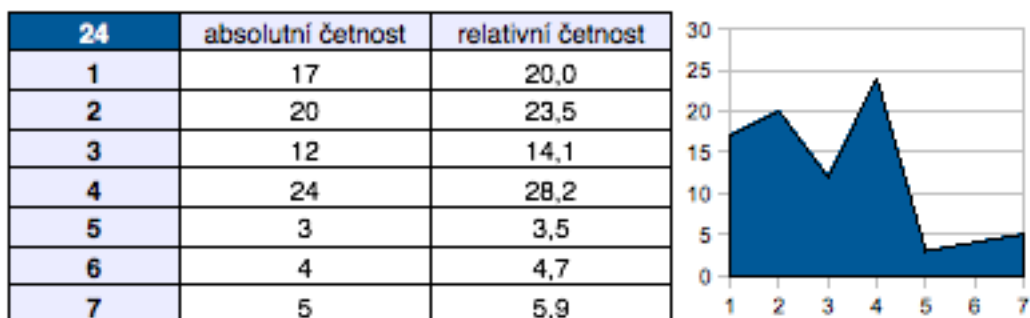
Průměrná hodnota má 3,988 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodě č. 4, je to 23,5 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů je nízká. Pokud dítě zlobí, větší množství rodičů se přiklání k odpovědi, že se postarají o to, aby jim dítě řeklo, proč to dělá. Tato situace se řadí na 4. místo nejvíce náročných situací.



Tab. č. 27 a graf č. 24: Když moje dítě zlobí...

5. 25. Když moje dítě zlobí a pak toho lituje...

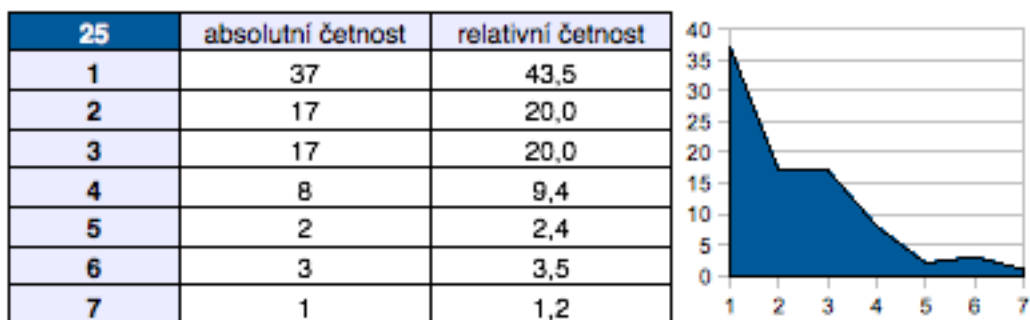
Průměrná hodnota je na hodnotě 3,094 ze 7 bodů. V porovnání s ostatními otázkami patří tento průměr k těm nižším. Největší množství odpovědí najdeme v bodu č. 4. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože ve větším množství se přiklání rodiče k odpovědi, že když dítě zlobí a pak toho lituje, rodiče vyřeší problém tak, jak jsou zvyklí.



Tab. č. 28 a graf č. 25: Když moje dítě zlobí a pak toho lituje...

5. 26. Když moje dítě zlobí...

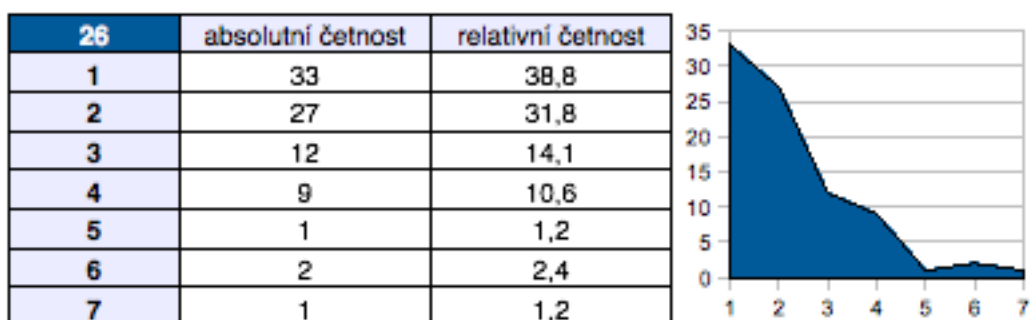
Celkový průměr odpovědí je na hodnotě 2,224 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodě č. 1, je zde celkem 43,5 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů je v této situaci vysoká. Rodiče se ve větším množství přiklání v situaci, kdy dítě zlobí, k odpovědi, že málokdy použijí nadávky nebo proklínání.



Tab. č. 29 a graf č. 26: Když moje dítě zlobí...

5. 27. Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat...

Průměr všech odpovědí je 2,153 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí se nachází v bodě č. 1, kde najdeme 38,8 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů je velmi vysoká. V kategorii nejméně náročných situací ji najdeme na 5. místě, protože větší množství rodičů se v situ-



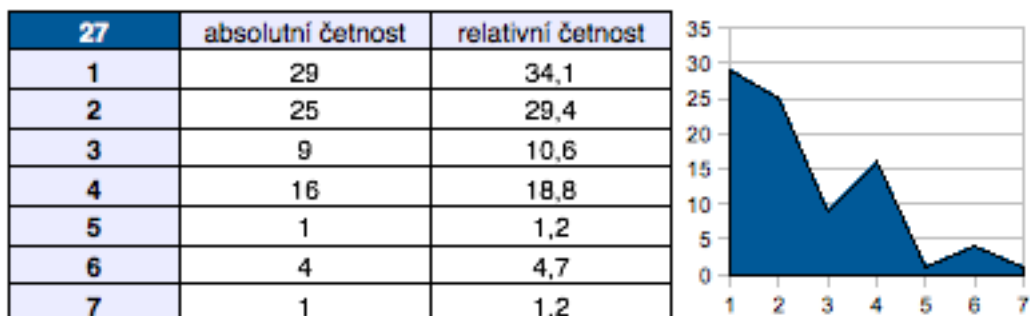
Tab. č. 30 a graf č. 27: Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat...

aci, kdy řeknou dítěti, že něco nesmí dělat, drží toho, co řekli.

5. 28. Když mám vyřešit problém...

Průměr všech odpovědí je na čísle 2,424 ze 7 bodů. Největší množství odpovědí najdeme v bodě č. 1, kde se nachází 34,1 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů je vyšší, protože v

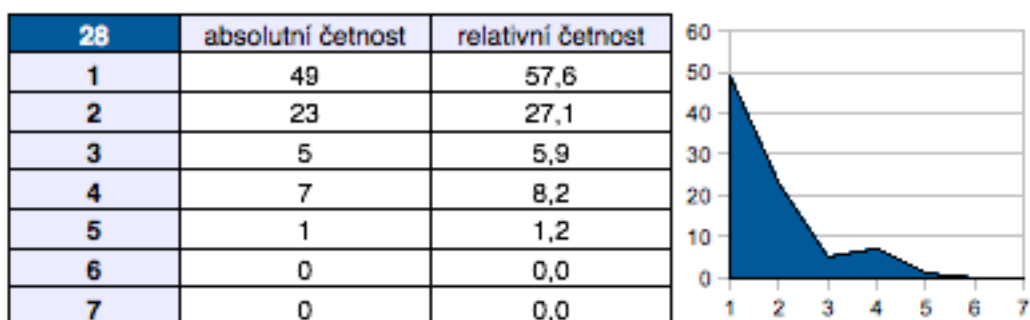
případě, kdy má rodič řešit problém, tak se větší množství rodičů přiklání k možnosti, že řeknou dítěti, že je mrzí, co se stalo.



Tab. č. 31 a graf č. 28: Když mám vyřešit problém...

5. 29. Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně...

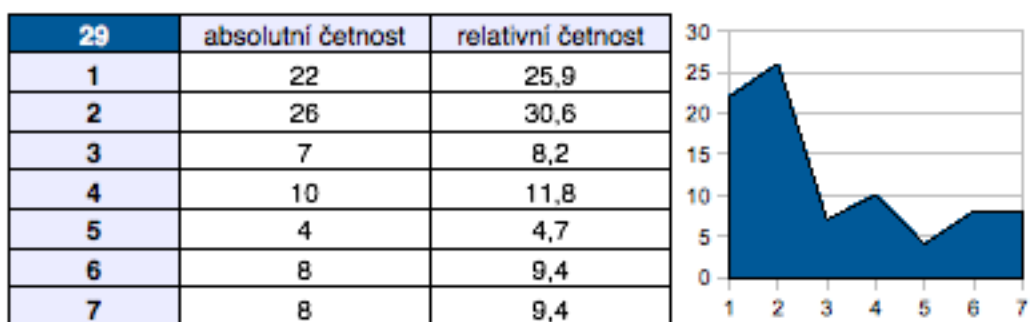
Průměr odpovědí na tuto otázku je 1,682 ze 7 bodů. Nejvíce odpovědí najdeme v bodě č. 1 a to dokonce celých 57,6 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů je nejvyšší ze všech třiceti situací, protože když dítě dělá něco, co rodiče nemají rádi, větší počet rodičů své dítě nikdy neurazí nebo jej nenazvou slovy, které nemyslí vážně.



Tab. č. 32 a graf č. 29: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně...

5. 30. Když moje dítě odmlouvá nebo si stěžuje, když řeším problém...

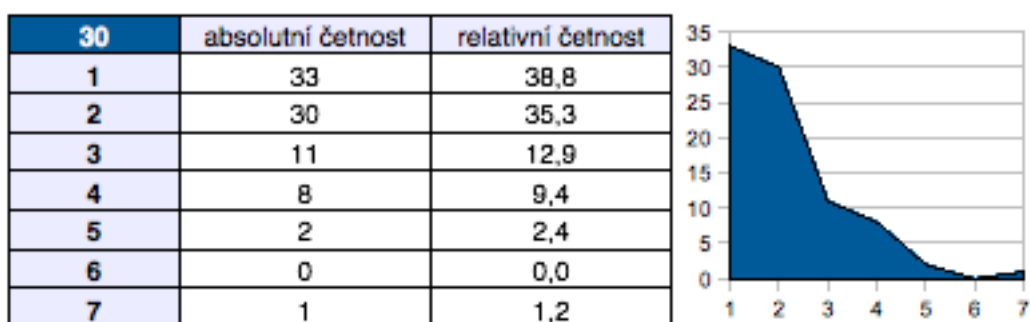
Průměr všech odpovědí je na čísle 3,047 ze 7 bodů. Největší množství odpovědí se nachází v bodě č. 2 s 30,6 % odpovědí. Úroveň self-efficacy rodičů na tuto situaci je vyšší, protože velké množství rodičů se přiklání v případě, že jejich dítě odmlouvá, nebo si stěžuje, když rodič řeší problém, k odpovědi, že vysvětlí dítěti, proč by si nemělo stěžovat.



Tab. č. 33 a graf č. 30: Když moje dítě odmlouvá nebo si stěžuje, když řeším problém...

5. 31. Když se moje dítě naštvě, když řeknu “ne”...

Průměr odpovědí je 2,059 ze 7 bodů. Největší počet odpovědí najdeme v bodě č. 1 s 38,8 % odpovědí. Což nám značí, že úroveň self-efficacy rodičů je vysoká. Ve větším množství se rodiče v případě, že se jejich dítě naštvě, když řeknou ne přiklání k odpovědi, že se drží toho, co řekli. V kategorii nejméně náročných situací se tato situace řadí na 3. místo.



Tab. č. 34 a graf č. 31: Když se moje dítě naštvě, když řeknu ne...

6. SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Stěžejním tématem výzkumu bylo za pomoci dotazníku kvantitativní metodou získat od respondentů (v tomto případě rodičů dětí předškolního věku) odpovědi na 30 otázek, které nám pomohly vyhodnotit úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích. Každá ze třiceti otázek představovala situaci, kterou mohou rodiče se svými dětmi předškolního věku denně zažívat. Zároveň jsme vyhodnocovali i náročnost jednotlivých situací. To znamená, které situace byly pro rodiče v posledních dvou měsících před vyplňováním dotazníku nejméně náročné a které nejvíce náročné.

Z výzkumu je patrné, že v rámci našeho výzkumného souboru jsou převážně matky těmi osobami, které musí čelit náročným situacím se svými dětmi. Vyplývalo to z počtu matek, které se účastnily výzkumu. Matky tvořily 95 % respondentů, otců je tedy zbývajících 5 % z celkového počtu respondentů našeho výzkumu.

Výzkum si kladl za cíl zjistit, jak dokáží rodiče reagovat v různých situacích se svými dětmi. Pokud se průměr odpovědí vyskytoval pod bodem č. 4 znamenalo to vysokou úroveň self-efficacy rodičů a pokud se průměr odpovědí nacházel nad bodem č. 4 znamenalo to nižší úroveň self-efficacy rodičů.

Z výzkumného šetření vzešlo, že by si rodiče nejlépe poradili v situaci, když jejich dítě dělá něco, co nemají rádi. Neurazili by své dítě, ani by jej nenazvali slovy, které nemyslí vážně. Neurazili by své dítě nikdy. Naopak situace, která je vyhodnocena rodiči jako nejnáročnější co se týče jejího řešení má znění: Předtím, než začnu řešit problém.... Rodiče volili možnost, že dítě několikrát napomenou.

Jako druhá situace v pořadí, ve které by si rodiče poradili nejlépe, vyšla situace, která zní: Když moje dítě zlobí, zasáhnu hned. Volili tedy možnost okamžitého řešení před variantou, že by problém řešili později. Jako druhá situace v pořadí, kterou vnímají rodiče jako nejnáročnější k řešení vyšla situace: Když moje dítě zlobí, zvýším svůj hlas nebo ječím. Rodiče volili tuto možnost před druhou variantou, která nabízí odpověď, že na své dítě rodiče mluví klidně

Jako třetí, v pořadí nejméně náročného řešení situace, vyšla situace následující: Když se moje dítě naštvě, když řeknu ne, držím se toho, co jsem řekl/a. Rodiče volili tuto odpověď před druhou variantou znějící: ustoupím a dám na moje dítě. V pořadí třetí situace, kde je řešení nejnáročnější zní: Když na mě děti dotírají, dotírání ignorovat nemůžu. Rodiče mohli volit druhou odpověď znějící: dokážu to ignorovat.

Čtvrtou situací, ve které by si rodiče dokázali dobře poradit je: Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt, věci se rychle vrací do normálu. Rodiče tedy necítí zášť, ale rychle se se situací dokáží vyrovnat. Čtvrtou nejvíce náročnou situací je tato: Když moje dítě zlobí, postarám se o to, aby mi řeklo, proč to dělá. Rodiče volili možnost konfrontace s dítětem, před změnou aktivity a zastavením zlobení.

V pořadí pátá situace, kdy by si rodiče poradili s řešením nejlépe je: Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat, držím se toho, co jsem řekl/a. Tuto odpověď upřednostnili rodiče před variantou: stejně jej to nechám dělat. Pátou situací s nejnáročnějším řešením situace je tato: Když moje dítě zlobí, tolik mě to frustruje nebo naštvě, že si moje dítě může všimnout, že jsem rozrušená/y. Rodiče jsou z této situace frustrovaní, proto nevolili možnost: nerozruší mě to.

Šestou situací v pořadí, se kterou by si rodiče poradili nejlépe je tato: Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat, rázně řeknu dítěti stop. Rodiče volili tuto jasně formulovanou odpověď před přemlouváním, aby dítě přestalo. V porovnání s touto otázkou máme šestou otázku v pořadí s řešením, které je pro rodiče náročnější. Ta zní: Když jsem naštvaná/y nebo ve stresu, jsem na své dítě náročná/y. Rodiče volili tuto možnost před variantou: nejsem náročnější než obvykle.

Jako sedmá situace v pořadí, se kterou by si rodiče poradili nejlépe je: Jsem druh rodiče, který nastavuje limity toho, co může moje dítě dělat. Rodiče volili možnost, kde mají oni pevně v rukou, co dítěti dovolí a co ne. Druhou možností bylo, že nechávají dítě dělat si co chce. Sedmá nejnáročnější situace v pořadí zní: Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu, problém vygraduje a já dělám věci, které dělat nechci. Rodiče nevolili druhou možnost odpovědi znějící: situace se mi nevymkne z rukou.

Osmou situací v pořadí, ve které by si rodiče poradili nejlépe je: Když moje dítě zlobí, nepoužiji nadávky nebo proklínání. Rodiče volili možnost, že reagují na zlobení dětí bez nadávek. Osmou situací, u které je pro rodiče řešení náročné, je situace: Když řeknu svému dítěti, aby něco nedělalo, řeknu to jemně. Tuto možnost volili rodiče před možností, že to zdůrazní.

Devátou situací, ve které by si rodiče poradili nejlépe je: Když je moje dítě mimo dohled, vždy mám dobrou představu o tom, co moje dítě dělá. Rodiče mají tedy přehled o činnosti dítěte a nemají problém s tím, že by nevěděli, co jejich dítě právě dělá.

Devátá a ani další situace s nejnáročnějším řešením není. Rodiče se ve všech dalších otázkách přiklání k odpovědi, jež můžeme považovat za situace s nenáročným řešením. Z výzkumu tedy vyplynulo, že více jak 2/3 situací vnímají rodiče jako nenáročné k řešení.

Výzkum úrovně self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích byl vlastně takovým počátečním zkoumáním self-efficacy rodičů s tímto zaměřením. Nejedná se tedy o oblast bádání, ve které by bylo možné mít k dispozici množství odborné literatury, jež by toto téma kvalitně popisovala. Nám šlo především o nový úhel pohledu na self-efficacy. Další badatelé, zajímající se o téma self-efficacy, mohou toto téma prozkoumat podrobněji. Výzkum nastínil běžné situace, jež mohou rodiče zažít se svým dítětem a jeho výsledky nám ukázaly, které situace nečiní rodičům problémy při jejich řešení. Také nám ale ukázal, ve kterých situacích nemají rodiče pevnou půdu pod nohama a často podlehnou nátlaku dítěte.

ZÁVĚR

Tato bakalářské práce se zaměřuje na zkoumání self-efficacy rodičů. Záměrem bylo prozkoumat pojem self-efficacy z nového pohledu.

V teoretické části v první kapitole je uvedeno, kdo pojem self-efficacy poprvé použil a také jak jej překládají čeští autoři. Dále jsme si rozebrali self-efficacy z psychologického hlediska, to znamená jak ovlivňuje míra self-efficacy každodenní život jedince. S tím souvisí i vývoj psychické odolnosti u předškolního dítěte, který rozebírám v další podkapitole. Zmiňuji tam, co by měli rodiče udělat pro to, aby jejich dítě bylo psychicky odolné. V poslední podkapitole se zabývám mírou spokojenosti se sebou samým, tedy sebepojetím jedince. Druhá kapitola je o socializaci jedince. Zmiňuji v ní, co socializace znamená a jakým způsobem probíhá. Podkapitola socializace zmiňuje specifika vývoje předškolních dětí podle jejich věku, od tří do šesti let. Je zde popsáno, které činnosti děti zvládají plnit. Poslední kapitola nese název když děti zlobí. Popisuji zde co znamená výchova dítěte. V podkapitole výchovy uvádím nástrahy vysokých nároků na dítě nebo přehnanou starost o dítě. V posledních dvou podkapitolách výchovy popisuji nástrahy volné výchovy a výchovu, jež se chová s respektem jak k dítěti, tak k rodiči.

V praktické části uvádím cíl výzkumu a výzkumné otázky. Cílem výzkumu bylo zjistit úroveň self-efficacy rodičů v potenciálně náročných situacích. Rodiče dětí v mateřských školách dostali dotazník se třiceti různými situacemi. Náročnost těchto situací rozebírám ve výzkumné části práce v analýze a interpretaci dat. Bylo též vyhodnocováno, které z uvedených situací vnímají rodiče jako méně náročné a které situace vnímají jako náročnější při jejich řešení. K vyhodnocení otázek byl použit průměr všech odpovědí v jednotlivých otázkách. Vše je také vyobrazeno v tabulkách a histogramech, aby bylo možné porovnat rozdílnost v četnosti odpovědí u jednotlivých otázek. U každé ze třiceti otázek se hodnotily četnosti odpovědí na straně pozitivního řešení situace a negativního řešení situace. Pozitivní strana znamená, že dávají rodiče svým dětem jasná a pevná pravidla, ale přesto k dítěti zachovávají respekt. Negativní strana znamená nenastavení hranic dítěti, tedy spíše volnou výchovu. Obě části bakalářské práce, jak práce s literaturou, tak samotný výzkum mě bohatily co se týče poznatků o vztahu rodičů a dětí. Denně se v zaměstnání setkávám s dětmi, kterým jejich rodiče nenastavili hranice. Tyto děti mají představu, že bude všechno tak, jak si oni přejí. Je velmi obtížné se s takovými dětmi domluvit a vyčerpává to obě strany. Setkávám se ale také s dětmi, které se velmi rychle adaptují na změny. Dokážeme se spolu domluvit, aniž by se jeden z nás cítil nějak ohrožen.

Všechno je to samozřejmě důsledek výchovy ze strany rodičů. Díky možnosti věnovat se tématu self-efficacy rodičů jsem si uvědomila, že by bylo vhodné změnit některé metody mého výchovného působení na děti v mém zaměstnání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLEN, K. Eileen. Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let. Přeložila: Petra Vlčková. Portál, s. r. o., Praha, 2002. s. 191. ISBN:80-7178-614-4
- [2] BANDURA, Albert. Self-efficacy in Changing Societies. Cambridge University Press. 1995. ISBN: 0-521-58696-8
- [3] BERTHÓTYOVÁ, Júlia. Vliv volnosti ve výchově na psychickou odolnost předškolních dětí. E-psychologie [online]. 3(3), 16-33 [cit. 2015-04-06]. Dostupný z: <<http://e-psycholog.eu/pdf/berthotyova.pdf>>. ISSN 1802-8853
- [4] DOHERTY, J. William. Kdo koho vychovává? Přeložil Jan Drápal. Nakladatelství Návrat domů, Praha, 2000. s. 132. ISBN: 80-7255-138-8
- [5] GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Vydala Univerzita Komenského Bratislava. 2008. s. 260. ISBN: 978-80-223-2391-8
- [6] HOSKOVCOVÁ, Simona. Psychická odolnost předškolního dítěte. Grada Publishing, a. s., Praha, 2006. s. 160. ISBN: 80-247-1424-8
- [7] HOSKOVCOVÁ, Simona, Suchochlebová Ryntová, Lucie. Výchova k psychické odolnosti dítěte. Silní pro život. Grada publishing, a. s., Praha. 2009. s. 224. ISBN: 978-80-247-2206-1
- [8] CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Grada, Praha, 2007. s. 272. ISBN: 978-80-247-1369-4
- [9] JANOUŠEK, Jaromír. Sociálně kognitivní teorie Alberta Bandury. Časopis Československá psychologie, ročník 36, číslo 5, Katedra psychologie FF UK, Praha. Z [<http://m.self-efficacy.webnode.cz/clanky/>], vloženo 4. 4. 2006. [cit. 2015-03-28]
- [10] JANOUŠEK, Jaromír. Sociální psychologie. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, n. p., 1988. s. 192. 14-683-88.
- [11] KŘÍŽ, Petr. Kdo jsem, jaký jsem. Nakladatelství Aisis, a. s. Kladno. 2005. s. 122. ISBN: 80-239-4669-2
- [12] LANGMEIER, Josef. Vývojová psychologie pro dětské lékaře. Vydání druhé doplněné. Avicenum, zdravotnické nakladatelství, Praha, 1991. s. 288. 08-012-91
- [13] MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji dítěte. Grada Publishing, a. s., Praha. 2005. s. 184. ISBN: 80-247-0870-1
- [14] MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Nakladatelství Portál, Praha. 1996. s. 141. ISBN: 80-7178-085-5

- [15] MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. Jak a proč nás trápí děti. Grada Publishing, Praha, 1997. s. 192. ISBN: 80-7169-587-4
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk, POKORNÁ, Marie. Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Nakladatelství H + H, Jinočany, 1998. s. 201. ISBN: 80-86022-21-8
- [17] MERTIN, Václav. GILLERNOVÁ, Ilona. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, s. r. o., 2003. s. 232. ISBN: 80-7178-799-X
- [18] MURPHYOVÁ - Wittová Monika, STAMEROVÁ - Brandtová Petra. Připravte své dítě do života. Přeložila Jitka Koubková. Nakladatelství Grada Publishing, a. s., Praha. 2007. s. 160. ISBN: 978-80-247-2082-1
- [19] NADACE SIRIUS. PhDr. Simona Horáková Hoskovcová, PhD. [Online], [cit. 20-4-2016]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/CV-Hoskovcova.pdf>
- [20] NOVÁK, Tomáš. Jak nezešít z dětí. Nakladatelství Rubico, Olomouc, 2004. s. 118. ISBN: 80-7346-036-X
- [21] NOVÁK, Tomáš. Mnohem menší dareba, než jste čekali. Grada Publishing, a. s., Praha, 2014. s. 128. ISBN: 978-80-247-5069-9
- [22] PELIKÁN, Jiří. Pomáhat být. Otevřené otázky teorie provázející výchovy. Vydala Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství karolinum. 2002. s. 143. ISBN: 80-246-0345-4
- [23] PIAGET, Jean. Psychologie dítěte. Přeložila Eva Vyskočilová. Vydání 2. Praha: Portál, 1997. s. 144. ISBN: 80-7178-146-0
- [24] POLI, Osvaldo. Maminky, které milují příliš. Přeložila Markéta Štěpánková. Havlíčkův Brod: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 179. 978-80-7195-224-4
- [25] RESPEKTOVAT A BÝT RESPEKTOVÁN, Kopřiva Pavel a kol. Spirála, Kroměříž, 2008. s. 286. ISBN: 978-80-904030-0-0
- [26] SELF-EFFICACY, WEBNODE, © 2009 [cit. 2015-03-21] Dostupné z: <http://m.self-efficacy.webnode.cz>
- [27] SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupný z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=stres&typ_hledani=prefix
- [28] ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. 2005. s. 210. ISBN: 80-246-0877-4
- [29] VÁGNEROVÁ, Marie. Základy psychologie. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2007. s. 335. ISBN: 978-80-246-0841-9
- [30] VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. Aplikovaná sociální psychologie II. Grada publishing, Praha, 2001. s. 260. ISBN: 80-247-0042-5

[31] WAGNEROVÁ, Irena. Sociálně kognitivní přístup A. Bandury, širší teoretické přístupy k problematice; kapitola z dizertační práce: Hodnocení pracovníků jako významný nástroj řízení výkonnosti. 2001. Dostupné z: <http://m.self-efficacy.webnode.cz/clanky/> [cit. 2015-03-28]

[32] WEIKERT, Annegret. Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku. Přeložila Simona Hoskovcová. Nakladatelství Vašut s. r. o., Praha. 2007. s. 320. ISBN: 978-80-7236-527-2

[33] WIEGEROVÁ, Adriana a kol. Self-efficacy, osobne vnímaná zdatnosť v edukačných súvislostiach. SPN - Mladé letá, s. r. o., Bratislava. 2012. s. 106. ISBN: 978-80-10-02355-

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č. – číslo

atd. – a tak dále

SEZNAM TABULEK

- Tab. č. 1: Seznam mateřských škol podílejících se na výzkumu
Tab. č. 2: Počet respondentů
Tab. č. 3: Systém přehozených otázek v dotazníku
Tab. č. 4: Situace podle náročnosti
Tab. č. 5: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 6: Předtím, než začnu řešit problém...
Tab. č. 7: Když jsem naštvaný nebo ve stresu...
Tab. č. 8: Když řeknu svému dítěti, aby něco nedělalo...
Tab. č. 19: Když na mě děti dotírají...
Tab. č. 10: Když mé dítě zlobí...
Tab. č. 11: Když něčím vyhrožuji...
Tab. č. 12: Jsem druh rodiče, který...
Tab. č. 13: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 14: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 15: Když říkám dítěti ne a ono to hned nefunguje...
Tab. č. 16: Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat...
Tab. č. 17: Když je moje dítě mimo dohled...
Tab. č. 18: Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt...
Tab. č. 19: Když nejsme doma...
Tab. č. 20: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a...
Tab. č. 21: Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu...
Tab. č. 22: Když moje dítě zlobí, tak mu naplácám, dám mu pohlavek, praštím ho...
Tab. č. 23: Když moje dítě neudělá to, o co jej požádám...
Tab. č. 24: Když spravedlivě hrozím nebo varuji...
Tab. č. 25: Pokud výslovné ne nefunguje...
Tab. č. 26: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 27: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 28: Když moje dítě zlobí a pak toho lituje..
Tab. č. 29: Když moje dítě zlobí...
Tab. č. 30: Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat...
Tab. č. 31: Když mám vyřešit problém...
Tab. č. 32: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně...
Tab. č. 33: Když moje dítě odmlouvá nebo si stěžuje, když řeším problém...
Tab. č. 34: Když se moje dítě naštvě, když řeknu ne...

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vyobrazení všech hodnot
Graf č. 2: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 3: Předtím, než začnu řešit problém...
Graf č. 4: Když jsem našťvaný nebo ve stresu...
Graf č. 5: Když řeknu svému dítěti, aby něco nedělalo...
Graf č. 6: Když na mě děti dotírají...
Graf č. 7: Když mé dítě zlobí...
Graf č. 8: Když něčím vyhrožuji...
Graf č. 9: Jsem druh rodiče, který...
Graf č. 10: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 11: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 12: Když říkám dítěti ne a ono to hned nefunguje...
Graf č. 13: Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat...
Graf č. 14: Když je moje dítě mimo dohled...
Graf č. 15: Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt...
Graf č. 16: Když nejsme doma...
Graf č. 17: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a...
Graf č. 18: Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu...
Graf č. 19: Když moje dítě zlobí, tak mu naplácám, dám mu pohlavek, praštím ho...
Graf č. 20: Když moje dítě neudělá to, o co jej požádám...
Graf č. 21: Když spravedlivě hrozím nebo varuji...
Graf č. 22: Pokud výslovné ne nefunguje...
Graf č. 23: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 24: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 25: Když moje dítě zlobí a pak toho lituje..
Graf č. 26: Když moje dítě zlobí...
Graf č. 27: Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat...
Graf č. 28: Když mám vyřešit problém...
Graf č. 29: Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně...
Graf č. 30: Když moje dítě odmlouvá nebo si stěžuje, když řeším problém...
Graf č. 31: Když se moje dítě našťve, když řeknu ne...

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kombinovaná forma studia. Ve své bakalářské práci se zabývám tématem self-efficacy rodičů. V překladu to znamená vnímaná osobní účinnost rodičů, tedy míru schopnosti důvěřovat svému dítěti v činnostech, jež je dítě schopno zvládat samostatně.

Prosím Vás o vyplnění dotazníku. Nezabere Vám více jak deset minut. Odpovídejte pravdivě.

Děkuji, Iveta Jelečková.

Dotazník vytvořen Susan G O'Leary, David S. Arnold, Lisa S. Wolff & Maureen M. Acker
Psychology Department, Stony Brook University, Stony Brook, NY 11794-2500

Rodičovská stupnice

Jednou za čas jsou všechny děti neposlušné nebo dělají věci, které jsou „špatné“ nebo nebezpečné. Jsou to například situace, kdy dítě někoho bije, zapomíná domácí úkoly, vzteká se, kňourá, hází jídlem, lže, dohaduje se, neuklízí své věci, odmítá jít do postele nebo se vrací domů pozdě. Rodiče mají mnoho různých způsobů a stylů řešení těchto problémů. Níže jsou uvedeny položky popisující některé způsoby reagování rodičů na nevhodné chování dětí.

Pro každou položku vyplňte bublinu, která nejlépe popisuje Váš styl rodičovství během POSLEDNÍCH DVOU MĚSÍCŮ s Vaším dítětem.

žena muž váš rok narození

Příklad:

Při jídle...		
Nechám dítě rozhodnout kolik jídla sní	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input checked="" type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Já rozhoduju, kolik jídla dítě sní

V POSLEDNÍCH DVOU MĚSÍCÍCH

1. Když moje dítě zlobí...		
Zasáhnu hned	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Řeším to později
2. Předtím, než začnu řešit problém...		
dítě nekolikrát napomenu	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Pouze připomenou nebo varuji

3. Když jsem našťvaná/ý nebo ve stresu... Jsem na své dítě náročná/ý	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Nejsem náročnější než obvykle
4. Když řeknu svému dítěti, aby něco NEDĚLALO... Řeknu to jemně	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Zdůrazním to
5. Když na mě děti dotírají... Dokážu to ignorovat	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Dotírání ignorovat nemůžu
6. Když mé dítě zlobí... Obvykle se s dítětem dostanu do velké hádky	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Nedostanu se do hádky s mým dítětem
7. Když něčím vyhrožuji... Jsem si jistá/ý, že můžu hrozbu splnit	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Vím, že jen vyhrožuji, ale hrozbu nesplním
8. Jsem druh rodiče, který... Nastavuje limity toho, co může moje dítě dělat	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Nechávám moje dítě dělat si, co chce
9. Když moje dítě zlobí... Dělán mu dlouhou přednášku	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Můj proslov je krátký a na místě
10. Když moje dítě zlobí... Zvýším svůj hlas nebo ječím	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Mluvím na své dítě klidně
11. Když říkám dítěti NE a ono to hned nefunguje... Zkusím to říct jinak	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Říkám mu to pořád dokola
12. Když chci, aby moje dítě něco přestalo dělat... Rázně řeknu dítěti stop	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Přemlouvám a prosím dítě, aby přestalo
13. Když je moje dítě mimo dohled... Často nevím, co mé dítě právě dělá	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	Vždy mám dobrou představu o tom, co dělá moje dítě

<p>14. Poté, co jsme s mým dítětem řešili konflikt... Cítím zášť</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Věci se rychle vrací do normálu</p>
<p>15. Když nejsme doma... Vedu dítě stejným způsobem, jako bychom byli doma</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Nechávám dítěti větší svobodu</p>
<p>16. Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a... Nechám to být</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Zasáhnu pokaždé, když se to stane</p>
<p>17. Když se dostaneme s mým dítětem do konfliktu... Problém vygraduje a já dělám věci, které dělat nechci</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Situace se mi nevymkne z rukou</p>
<p>18. Když moje dítě zlobí, tak mu naplácám, dám mu pohlavek, praštím ho... Nikdy nebo zřídka</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Většinou to udělám</p>
<p>19. Když moje dítě neudělá to, o co jej požádám... Nechám to být nebo to nakonec udělám sám/a</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Změním dítěti na chvíli druh aktivity a pak jej nechám dokončit to, o čem jsem jej žádal/a</p>
<p>20. Když spravedlivě hrozím nebo varuji... Často hrozbu nedodržím</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Vždy dodržím to, co řeknu</p>
<p>21. Pokud výslovné NE nefunguje... Zkusím jiný způsob</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Nabídnu svému dítěti něco hezkého a poslechne</p>
<p>22. Když moje dítě zlobí... Nerozruší mě to</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Tolik mě to frustruje nebo naštvá, že moje dítě si může všimnout, že jsem rozrušená/ý</p>
<p>23. Když moje dítě zlobí... Postarám se o to, aby mi řeklo proč to dělá</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Zastavím zlobení nebo změním aktivitu, kterou dítě dělá</p>
<p>24. Když moje dítě zlobí a pak toho lituje... Vyřeším problém tak, jak jsem zvyklá/ý</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Nechám to být, vyřeší to čas</p>

<p>25. Když moje dítě zlobí... Málokdy použiji nadávky nebo proklínání</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Téměř vždy používám nadávky</p>
<p>26. Když řeknu dítěti, že něco nesmí dělat... Stejně jej to nechám dělat</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Držím se toho, co jsem řekl/a</p>
<p>27. Když mám vyřešit problém... Řeknu dítěti, že mě mrzí, co se stalo</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Neřeknu, že mě to mrzí</p>
<p>28. Když moje dítě dělá něco, co nemám rád/a. Urazím své dítě, protože jej nazvu slovy, které nemyslím vážně... Nikdy nebo vyjímečně</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Ve většině případů</p>
<p>29. Když moje dítě odmlouvá nebo si stěžuje, když řeším problém... Ignoruji stěžování a držím se toho, co jsem řekl/a</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Vysvětlím dítěti, proč by si nemělo stěžovat</p>
<p>30. Když se moje dítě naštve, když řeknu „NE“... Ustoupím a dám na moje dítě</p>	<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>	<p>Držím se toho, co jsem řekl/a</p>